T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SURİYELİLERE YAPILAN YARDIMLAR VE KAMUSAL HİZMETLERİN ETKİNLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail GÜL

SOSYAL POLİTİKA PROGRAMI

Ankara, 2021

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SURİYELİLERE YAPILAN YARDIMLAR VE KAMUSAL HİZMETLERİN ETKİNLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail GÜL

SOSYAL POLİTİKA PROGRAMI

Tez Danışmanı
Dr.Öğr. Üyesi Koray GÖKSAL

Ankara,2021

ONAY SAYFASI

İsmail GÜL tarafından hazırlanan "Suriyelilere Yapılan Yardımlar ve Kamusal Hizmetlerin Etkinliği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Kurumu	İmza
Dr.Öğr. Üyesi Koray GÖKSAL		AYBÜ	
Kabul ☐	Red ☐		
Doç. Dr. Abdulkadir DEVELİ		AYBÜ	
Kabul ☐	Red ☐		
Doç.Dr. Gürol BABA		ASBÜ	
Kabul ☐	Red ☐		
Kabul ☐	Red ☐		
Kabul ☐	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: ……/…../2021

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. …./…./2021

İsmail GÜL

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünmeyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan yüksek lisanstan bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden, bana hep güvenen sayın hocam Dr. Öğr.Üyesi Koray GÖKSAL'a tezimin yazım aşamasında sabır, anlayış ve hoşgörü gösteren değerli arkadaşlarıma tezimi hazırladığım süreçteki maddi ve manevi katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Suriyelilere Yapılan Yardımlar ve Kamusal Hizmetlerin Etkinliği

2011 yılından itibaren Suriye'de iç savaşın başlamasıyla birlikte milyonlarca Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Özellikle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin sayısı 2020 Nisan ayı itibarıyla 3 milyon 500 bin 66 kişi olarak tespit edilmiştir. Yaşanan savaş nedeniyle göç etmek zorunda bırakılan veya savaşı fırsat bilerek ülkesinden ayrılan Suriyeliler kendi yaşayış tarzlarını gittikleri bölgelere götürdükleri için birtakım sorunlarla karşılaşmışlardır. Göçün başlamasıyla Türkiye'ye sığınan sığınmacılar başta misafir olarak kabul edilsede savaşın uzun sürmesi sebebiyle kalıcı olarak görülmektedir. Misafir olarak kabul edilen Suriyeli sığınmacılar özellikle sınır bölgesindeki illere dağılmış ve yerleşmiştir. Bu sorunların en başında barınma, güvenlik, sağlık, eğitim ve ekonomik sorunlar gelmektedir. Bu çalışmada sığınmacılara yapılan ulusal ve uluslararası yardımlar ve yapılan kamusal hizmetlerin etkinliği karşılaştırılarak sığınmacıların temel sorunları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Sığınmacılar, Yapılan Yardımlar, Temel Sorunları ve Kamusal Hizmetler.

ABSTRACT

Aids and The Efficiency of Public Services offered to the Syrian

Starting with the beginning of civil war in Syria in the year 2011, millions of Syrians had to abandon their country. The number of Syrians who were obliged to immigrate to Turkey were announced as 3 million 500 thousand 66 people in April 2020. Syrians who were forced to emigrate due to the war or who left their country by taking advantage of the war faced some problems because they took their way of life to the regions they went to. Initially, the refugees who took refuge in Turkey when the immigration started were regarded as guest, but then their stay became permanent since the war took long. The refugees who were initially seen as guest stared to live in the provinces that are close to border region. They became the source of many problems such as accommodation, security, health, education, financial problems. In this study, the basic problems of refugees are discussed by comparing the national and international aids and the efficiency of public services provided to refugees.

Keywords: SyrianRefugees, Effects on labor market, Economic, Socialand Security problems

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

KISALTMALAR v

TABLOLAR DİZİNİ vi

1. GİRİŞ 1

2. GENEL TANIMLAR 5

2.1. Yabancı 5

2.2. Mülteci 7

2.3. Sığınmacı 9

2.4. Göçmen (Muhacir) 11

2.5. Vatansız 13

2.6. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS) 14

3. YABANCILARA YÖNELİK ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER VE YAPILAN YARDIMLAR 16

3.1. Uluslararası Düzeydeki Sözleşmeler 16

3.1.1. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme 16

3.1.2. 1954 Vatansızların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme 17

3.1.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi 17

3.2. Ulusal Düzeydeki Sözleşmeler 18

3.2.1. 1934 Tarihli 2510 Sayılı (Eski) İskan Kanunu 18

3.2.2. 1950 Tarihli 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de Seyahat ve İkametleri Hakkında Kanun 18

3.2.3. 1961 Anayasası ve Yabancıları Çalışması 18

3.2.4. 1994 Tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği 18

3.2.5. 2003 Tarihli 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 19

3.2.6. 2013 Tarihli ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 19

3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği 20

3.4. Suriyeli Sığınmacıların Genel Durumu 23

3.5. Ulusal Düzeyde Yapılan Yardımlar 27

4. TÜRKİYE' DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN TEMEL SORUNLARI VE YAPILAN KAMUSAL HİZMETLER 37

4.1. Toplumsal Sorunlar 37

4.1.1. Barınma Sorunları (Kamp İçinde ve Kamp Dışında) 41

4.1.2. Güvenlik Sorunları 44

4.1.3. Sağlık Sorunları 48

4.1.4. Eğitim Sorunları 51

4.1.5. İstihdam Sorunları 54

4.2. Kamusal Hizmetler ve Karşılaştırma 58

5. SONUÇ VE ÖNERİLER 63

KAYNAKLAR 65

KISALTMALAR

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AB : Avrupa Birliği

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BM : Birleşmiş Milletler

EYDAS : Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi

GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

İGAM : İltica ve Göç Araştırma Merkezi

İHH : İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

MSF : Sınır Tanımayan Doktorlar

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TVK : Türk Vatandaşlığı Kanunu

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

UNHRC : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

WFP : Dünya Gıda Programı

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Yıllara Göre Türkiye Göç Eden Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sayısı 25

Tablo 2. Yaş ve Cinsiyete Göre Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler 25

Tablo 3. 2017 Verilerine Göre Ülkelerdeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı 26

Tablo 4. 2017 Verilerine Göre En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler 27

Tablo 5. Malzeme Sektörü Bazında Yapılan Yardımlar..... 28

Tablo 6. Yardım Faaliyetleri ve Bağışçı Değerleri..... 29

Tablo 7. Türkiye'deki Kamu Kurumlarının Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar..... 29

Tablo 8. Suriyelilere Yardım Yapan Ulusal Kurum ve Kuruluşlar 31

Tablo 9. Suriyelilere Yardım Yapan Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar 33

Tablo 10. Sınır Komşusu Ülkelerine Sığınan Suriyeli (2011-2018)..... 35

Tablo 11. AFAD Geçici Barınma Merkezleri (Kasım 2018) 42

Tablo 12. Suriyeli Sığınmacıların İl Bazında Dağılımı (Haziran 2020)..... 43

Tablo 13. 2014-2017 Yılları Arası İşlenen Suçlara Ait Veriler..... 45

Tablo 14. 2015 Yılı İçerisinde Türkiye'de İşlenen Suçlar (2012-2019)..... 46

Tablo 15. Suriyeli Sığınmacı Verilen Sağlık Hizmetleri (2018) 49

Tablo 16. Suriyeli Sığınmacılara Verilen Eğitim Hizmetleri (2013- 2018) 53

Tablo 17. Ülkelerin Suriyelilere Yaptıkları Kamusal Hizmetler..... 58

1. GİRİŞ

Suriye'de iç savaşın başlamasından itibaren Türkiye sosyal, ekonomik, kültürel vb. tüm alanlarda ülkesindeki mültecilere maddi yardım ve desteklerde bulunmuştur. Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yaşam alanları oluşturularak zamanla sosyal hayatın devamı sağlandı. Yaşanan ilk süreçte devlet maliyesine önemli bir yük oluşturmuştu zaman içerisinde halkla uyum sağlayan Suriyeliler bulundukları bölgelerde yerel halkın desteğiyle çeşitli iş alanlarını oluşturarak hayatlarına devam etmişlerdir. Devam eden olaylar karşısında Türkiye sosyal yardımlarını ve mali desteğini her alanda yapmıştır. Bu kapsamda AB ülkeleri ve bazı uluslararası kuruluşlar mali yardım ve destek kararı almışlarsada ancak bu yardım ve destekler belirtilen zaman diliminde ve söz verilen miktarlar üzerinden yapılmamıştır.

Siyasal, sosyal, demografik ve ekonomik açıdan ülkeleri ve halk kitlelerini doğrudan etkileyen göç olgusu toplumsal yapıda, ülke yönetimlerinde ve hatta uluslararası ilişkilerde önemli bir faktör haline gelmiştir. Kapsam ve etkisinin çok yönlü ve etkili olması nedeniyle hemen hemen tüm bilim dalları tarafından bir araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Her araştırmacı içinde bulunduğu bilimsel alanın kapsamı, amaçları ve metotları kapsamında göç olgusunun belirli yönlerini incelemiştir. Bu kapsamsal, metotsal ve amaçsal farklılıklardan dolayı da göçün farklı unsur, özellik ve etkileri daha ön plana çıkarak o disipline özgü tanımlamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buradan hareketle göç kavramı ile ilgili tüm disiplinlerce genel kabul görmüş, ortak bir tanım bulunmamaktadır. Ancak Gökburun'un (2019:565) da belirttiği üzere yapılan tanımların merkezinde "insan", "mekân" ve "zaman" unsurları bulunmaktadır. Disiplinlerarası ve kapsayıcı bir şekilde göç olgusu şu şekilde tanımlanabilir (Yılmaz vd., 2020:287);

"*Muhtelif çekici ve/veya itici sebeplerden dolayı, insanların belirli bir zaman dilimi içerisinde, içinde bulundukları yerleşim alanlarından bireysel ya da kitlesel olarak ayrılarak, iskân amacıyla, yer değişikliği olarak anlamlandırılabilecek (eski yerleşim alanından tamamen kopuk sayılabilecek) mesafedeki başka bir yerleşim alanına, kalıcı ya da yarı kalıcı olarak hareket etmeleri, yer değiştirmeleridir*"

Anadolu üzerine gerçekleştirilen göç hareketleri Osmanlı dönemi sonrasında daha kitlesel bir boyutta gerçekleşmeye başlamıştır. Özellikle 1929 yılındaki ekonomik buhranında etkisiyle göç olaylarında hızlı bir artış yaşanmıştır. Türkiye, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla göçeden veya göç etmek zorunda kalanlar için önemli bir geçiş bölgesi olmuştur (TBMM, 2012). Bu artış 1960 yılından günümüze kadar devam eden bir süreci meydana getirmiştir. Özellikle doğudan batıya ulaşmak isteyen göçmenler ile Irak ve Suriye vatandaşları için direkt bir geçiş noktasına dönüşmüştür.

Göç olayları sonucunda da insanlar gittikleri bölgelerde birçok sıkıntılara neden olmuşlardır. Bu sıkıntıların başında da ekonomik sıkıntılar gelmektedir. Özellikle son yüzyılda göçün tarihine baktığımızda göçün temelinde birçok nedenlere rastlanmaktadır. Göç hareketleri birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Orta doğuda Arap Baharı adıyla başlayan, 2010 yılının son günlerinde işsizlik nedeniyle Tunuslu bir gencin kendini yakması ile alevlenen olayların sonucunda Suriye çok ciddi bir durumun içerisine sürüklenmiştir. 2010 yılının son ayında Tunus'ta başlayan iç karışıklığın sonunda muhaliflerin amaçlarına ulaşması, benzer olayların Mısır'daki hükümet yanlılarının elini güçlendirmekle, Libya ve Yemen'de de devam eden olaylar yönetimdeki hükümetlerin görevlerine son vererek amaçlarına ulaşmış olmaları olayın fitilini ateşlemiştir. Tunus'la başlayan diğer ülkeleri de Yemen, Mısır ve Libya da süregelen olaylardanda cesaret alan Suriye halkı da arenaya çıkarak devam eden mevcut hükümetin yönetimini bitirmek için 2011 yılından itibaren olayların şiddeti arttırılarak son derece çetin karşılıklar göstermişlerdir. Uluslararası arenada meydana gelen bu olaylar mevcut yönetimin katı müdahaleleri sonucunda daha da şiddetlenerek iç savaşın çıkmasına sebebiyet vermiştir. Hale hazırda varlığı devam eden iç savaşın nasıl sonuçlanacağı hususu bilinmezliğini korumaktadır (Kutlu vd., 2020:110-113; Tamer, 2020:241-242; Yılmaz vd., 2020:290-291).

2011 yılı itibarıyla devam eden ve devam etmekte olan iç savaş sonrasında üçyüz elli bin kişinin hayatını yitirmesi, Suriye nüfusunun üçte birinin de sınır komşusu olan ve büyük çoğunluğu Türkiye ve diğer ülkelere göç ederek mülteci konumunda yaşam sürmelerine neden olmuştur[1].

[1]Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş (Mayıs 2018) http://www.bbc.com. Türkçe haberler (Erişim Tarihi: 11.06.2019)

Kendi vatanlarından edilen Suriye halkı iç savaş sebebiyle birtakım zorluklara rağmen yaşam mücadelesi vererek hayatları pahasına Türkiye ve diğer sınır komşusu ülkelere akın ederek iltica etmek zorunda kalmışlardır. Son durum itibarıyla Türkiye ile 911 kilometrelik hududu bulunan Suriye'den Türkiye'ye başta olmak üzere diğer komşu ülkelerine sığınmacı hareketi yaşanmıştır. Son zamanlarda en büyük mülteci olayı olmasıyla tarihe geçmiş bir durum yaşanmıştır.

Suriye'de 1971 yılı itibariyle Beşar Esad ailesi ülke yönetimini elinde bulundurmaktadır. 1971 yılında ülke yönetimine geçen Hafız Esad, bu görevi vefat ettiği 2000 yılına kadar sürdürmüştür. Sonrasında ise yerine oğlu Beşar Esad devlet başkanı olmuştur. 50 yıllık Esad ailesi rejimi ülkenin modern devletlere eşdeğer bir demokrasi kültürüne ve yaşantısına sahip olunması konusunda başarılı olamamıştır. Ancak uygulanan tüm baskılara rağmen ülke içerisindeki halk desteği giderek azalmaktadır. Özellikle 2010 yılında başlayan Arap Baharı ülke içi muhalefeti çok daha etkin hale getirmiştir. Bu nedenle Esad yönetimi demokratikleşme konusunda az da olsa bazı adımlar atmaya başlamıştır. Örneğin bu dönemde yeni anayasa hazırlanarak halk oylaması ile kabul edilmiştir. Siyasi iktidarın içerisinde yer aldığı ve Arap dünyasının genelinde etkin bir güce sahip olan Baas Partisine karşı 2012 yılında yeni partiler kurularak çok partili döneme geçilmiştir (Ülger, 1995:105-115). Ancak ülkede varolan iç savaş demokratik bir toplum ve devlet yapısının oluşmasına engel teşkil etmektedir.

Çok partili döneme geçilmesine rağmen, Beşar Esad iktidarının devam etmesi muhalifleri memnun etmemiştir. Bu süreçte Suriye – Türkiye ilişkilerinde de önce gerileme, sonrasında ise kopma yaşanmıştır. İkili ilişkilerin kopmasıyla Türkiye muhalifleri destekleyerek, Suriye Ulusal Konseyi adı altında onları birleştirmek istemiştir. Muhalif unsurların zamanla "Özgür Suriye Ordusu" çatısı altında önemli ölçüde birleşik bir askeri güç oluşturmuşlardır. Bu durum ülkede olan iç savaşın şiddetinin artmasına katkı sağlamıştır. Yaşanan çatışmalar da bölgedeki halkın topraklarından koparak daha çok göçü tercih etmelerine neden olmuştur. Bu kapsamda net sayı konusunda belirsizlikler olmakla birlikte Türkiye 3 milyon 585 bin 198 Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Bu rakam bazı tedbirlere başvurulmuş olmasına rağmen artmaya devam etmektedir. Türkiye'ye göç eden kişi sayısı civarı diğer bir kesim de Ürdün, Lübnan, Kuzey Irak ve diğer Arap ülkelerine göç etmişlerdir (Mülteciler Derneği, 2019).

Yaşanan göçler başta kentler olmak üzere ülkelerin demografik yapılarına, sosyo-kültürel yaşantılarına, ekonomik faaliyetlerine, kamu hizmetleri sunum türleri ve içeriklerine doğrudan ve genellikle olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu olumsuzlukları en alt seviyelere çekmek ve bazı olumlu sonuçlarının etkilerini arttırmak amacıyla ülkeler stratejik göç yönetimi politikaları geliştirmek ve bu doğrultuda uygulamaları hayata geçirmek zorundadırlar. Türkiye'de bu bağlamda ülkesel menfaatleri doğrultusunda hareket ederek muhtelif uygulamaları göç yönetimi çerçevesinde hayata geçirmiştir. Ancak hayata geçirilen uygulamaların kapsamı ve etkisi ilgili kimselerin hukuki statülerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin koruma altındaki bir Suriyeli ile Afganistan'dan göç etmiş bir mültecinin içinde bulunduğu şartlar ve sahip oldukları hak ve imkanlar farklılık göstermektedir. Buradan hareketle göç edenleri sahip oldukları hukuki statülere göre alt türlere/gruplara ayırarak arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirtilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sayılarda her geçen gün değişiklik göstersede dört milyona yakını Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısına yakın bir sığınmacı gurubunun da Suriye'nin komşu ülkelerine sığınma talebinde bulundukları bilinmektedir (Mülteciler Derneği, 2019).

Türkiye'ye bir göç dalgası olmakla birlikte birçok sorunlarıda beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında hayatı idame ettirebilmek için gıda, eğitim, barınma, sağlık, barınma merkezlerinin temizliği, artan işsizlik, uyum süreci, güvenlik riskleri, göçün meydana getirdiği sorunlardan birkaçı olarak sayılabilir.

Türkiye Cenevre sözleşmesi gereğince Avrupa ülkesinden gelen göçmenlere mülteci statüsü vermiş olup Irak ve Suriye'den gelenlere mülteci statüsü verilmemiş olup koruyucu önlemler dışında tutulmuşlardır. Bunun sonucu olarak birçok sorunlar ortaya çıkmış olup özellikle güvenlik, barınma, iaşe ve ekonomik sorunlar olmakla beraber en önemlisi de çalışma sorunudur.

Bu tez çalışmasında Suriye'deki iç karışılıktan dolayı ülkelerini terk ederek Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacıların Türkiye tarafından ve Uluslararası arenada, yapılan yardımlar, ve kamusal hizmetlerin etkinliği karşılaştırılması yapılacaktır.

2. GENEL TANIMLAR

Göç eden kişiler farklı zamanlarda ve farklı amaçlar ile bu eylemlerini gerçekleştirdikleri için bu kişilere olan yaklaşım ve hukuki kabulde de farklılıklar söz konusu olmaktadır. Bu sebeple de muhtelif sebepler ile süreli ya da süresiz olarak ülkeye dışarıdan göç eden kişiler hukuki anlamda farklı adlar (yabancı, mülteciler, sığınmacılar, göçmenler, geçici koruma altında olanlar, vatansız kişiler, ülkesine geri dönenler, kendi ülkesi içinde yerinden edinmiş olanlar, misafirler, muhacirler, vb.) altında tanımlanmaktadırlar. Bu tanımlamalar göç eden kişilerin hukuki varlıklarını ve haklarını doğrudan doğruya etkilemektedir. Bu nedenle de sosyal yaşamda ve akademik yazında kavram karışıklıkları ortaya çıkabilmektedir. Birbirine çok yakın olan ve zaman zaman birbiri yerine kullanıldıkları görülen bu kavramların tanımlanarak çerçevesinin çizilmesi, bu kargaşanın ortadan kalkmasına katkı sağlayacaktır.

2.1. Yabancı

En kısa tanımıyla bulunduğu ülke ile vatandaşlık bağı bulunmayan, başka milletten olan kişiye yabancı denir. "Herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan kişiler bulunduğu ülkeye göre yabancı tanımı ile ifade edilir (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği).

Sözlükte değişik anlamıyla "başka bir milletten olan, başka bir milletle ilgili olan kimse veya belli bir yere, kimseye özgü olmama" şeklinde tanımlanabilen yabancı, hukuki anlamıyla "bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını henüz iddiaya hakkı olmayan kimse" olarak tanımlanabilir[2].

1892 yılında Cenevre konferansı devletler hukukunda gündeme gelen yabancı; "sadece geçici veya mukim ya da yerleşik, mülteci veya ülkeye kendi istekleri ile girmiş olup olmadıkları fark etmeksizin, bir devlette bulunupda halen vatandaşlık hakkı olmayan kimseler olarak tanımlanmıştır" (Aktaş,2005:69).

Kişinin yaşadığı devletin ve devlet uyruğunda bulunması belli kurallarla tabidir. Yani kişi ile devlet arasında belli uyrukluk ilişkisi bulunması gerekir. Tanımda da yer alan ülkede bulunma koşuluna bakıldığında yabancı kavramına o ülkenin uyruğu olmayanlar

[2]Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Kavramlar http://www.multecihaklari.org.tr/Kavramlar/ (Erişim Tarihi:28.12.2014)

girmektedir. Milletler Hukuku Enstitüsünün Cenevre toplantısından yaklaşık bir asır sonra 13Aralık 1985'de kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 'Yaşadıkları ülkenin uyruğu olamayan bireylerin İnsan Hakları Bildirisi'nde yabancı, "bulunduğu ülkenin uyruğu olmayan kişi" olarak açıklanmıştır. Ülkede bulunmadığı halde o ülkenin bir takım statü ve haklarından yararlanan kişiler de vardır. Çünkü bireyin bir devletin uyrukluğunda bulunarak nesnel kaidelerle saptanan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu durum varsa, yani kişi ile belli bir devlet arasında uyrukluk ilişkisi kurulmuş bulunuyorsa, bu ilişkinin varlığı kişinin böyle bir iddiada bulunmasından bağımsız olarak varlığını sürdüren, nesnel bir olgudur. Halbuki devlet yapısında bedensel olarak yer almadığı halde o ülkenin kanunsal olarak yetki alanında bazı haklara sahip kişiler bulunmaktadır(Aybay, 2007: 12).

Diğer tanıma bakıldığında bir bireyin belli bir ülkeyle olan yurttaşlık bağı, o bireyin ülke sınırları içerisinde bulunması ve varlığını kabul etmesi ve birtakım hakları elde etmesi gerekmektedir. Buna göre, bir bireyin belli bir ülkeyle olan vatandaşlık bağı o bireyin varlığını kabul etmesini kapsamaktadır. Bu açıklamya ikinci bir tenkit ise o ülkede bulunma şartına ait olduğudur (Çiçekli, 2009a, s. 22).

Bir ülkenin vatandaşı olan birey, bulunduğu ülkenin topraklarından çeşitli nedenlerle çıkıp başka bir ülkenin topraklarına girmesi durumunda yabancı, yurttaşlık ilişkisi ile bulunduğu devlet statüsünde ise yurt dışındaki vatandaşı durumuna girmektedir. "Bir devletin vatandaşı olan kişi, o devletin topraklarından çıkıp başka bir devletin yargı yetkisine girmekle ülkesine girdiği devlet bakımından yabancı, vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devlet açısından ise ülke dışındaki vatandaş statüsüne girer"(Çelikel ve Gelgel, 2009:18).

Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında yabancı tanımı 29.5.2009 tarih ve 5901 sayılı 'Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 1. Maddesinin d bendinde tanımlanmıştır[3]. Buna göre "Yabancı Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi, ifade eder.'' Bu tanıma göre Türk vatandaşı olmayanları başka ülke vatandaşı veya vatansız kişileri ifade eder. Böylece Türkiye tarafından 'yabancı' kelimesi Türk vatandaşı olmayanları ya başka ülke vatandaşı veya vatansız bireyleri anlatmaktadır (Ekşi, 2006: 1).

[3]Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, 64 http://www.goc.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 28.12.2014)

Dünya ülkelerine bakıldığında özellikle Avrupa Birliği kurumlarında ise yabancılara vatandaş olmayan deyimini kullanmakta olup, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yabancı veya vatandaş olmayan deyimini kullanmaktadır (Ducroquetz, 2007:53).

2.2. Mülteci

Dini, milliyeti, ırkı fark etmeksizin belli bir topluma, etnik gruba üyeliği veya siyasi fikirleri sebebiyle baskı ve zararla karşılaşacağı korkusu, şüphesi bulunan bu nedenlerle vatanını terk etmek zorunda bırakılmış olan veya ülkesine dönmek istemeyen sığındığı ve iltica ettiği ülke tarafından kaygı, korku ve endişeleri haklı bulanan kişi veya kişilerdir (Cenevre Sözleşmesi, md.1/A). Birleşmiş Milletler verilerine bakıldığında dünyada üzerinde yaşayan 72 milyon kişi mülteci konumunda bulunmaktadır. Türkiye'de 4 milyon civarında Suriyeli mülteci bulunmaktadır (cumhuriyet.com.tr., 16.01.2020). Bu rakamların çoğunu Suriyeli mülteciler oluştururken, ülkedeki diğer mülteciler Irak, Pakistan ve Afganistan'dan gelenler oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin 2017 verilerine göre Fransa'da 355 bin, Yunanistan'da 83 bin İsveç'te 328 bin, Avusturya'da 173 civarında mülteci olduğu tespit edilmiştir (UNHRC,2019)

Mültecilerin sahip oldukları hukuki hak ve ödevler gelecekleri açısından son derece önem arz etmektedir.Özellikle Ortadoğu'da aniden gelişen durumlar ve meydana gelen iç karışıkların Suriye'ye sıçraması hafife alınmayacak sayıda Suriyeli mülteciler bireysel ve topluluklar halinde Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmışlardır. Türk hukuk sisteminde ve mevzuatında son mülteci tanımı 2013 tarihli Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu'nda (YUKK) açıklanmıştır.

Yabancılar ve uluslararası koruma kanunun 61. Maddesine göre mülteci;"*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilen kişi*" olarak belirtilmiştir.

Kanunlar açık ve net bir açıklamayla Avrupa ülkeleri dışından gelen kişi veya kişelerin tüm aranan şartlara haiz olmaları durumunda dahi mülteci olarak kabul edilmeyeceği kararına varmış olup, fakat Avrupa ülkeleri haricinde zorunlu veya bir sebebe bağlı olarak meydana gelen her türlü nedenlerle vatanına dönemeyen bireyler için yabancılar ve uluslararası koruma kanununun 62. Maddesinde bir düzenleme yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devleti yasalarında mülteci kavramı, milletlerarası mülteci yasalarındaki kavramdan farklılık göstermektedir. Milletlerarası mülteci hukukunda sığınmacı statüsü geçici bir durum olmakla birlikte, koşulların gelişmesi durumunda mülteci statüsü olarak değişirken; Türk hukuk sisteminde sığınmacı olarak görülen bireylerin mülteci olarak değerlendirmesi Avrupa ülkeleri haricinde gelenlere sadece coğrafi nedenlerden dolayı kabul edilmemekte (Başak, 2011: 6).

Mültecilerin hukuki statüsüne dair sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de 26 ülkenin temsilcileriyle imzalanmış olup,Türkiye bu sözleşmeyi hazırlayan ve ilk imzalayan ülkeler arasında yeralmaktadır. Türkiye günümüzde de devam eden sözleşmenin yürütülmesinden sorumlu üye ülkeler arasında yeralmaktadır (Kap, 2014: 9).

1951 tarihli Cenevre sözleşmesi'nin birinci maddesinin ikinci bendi mülteciyi, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen veya tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs" olarak tanımlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devleti ise 2011'de Suriye'deki iç karışıklıktan, zulüm ve şiddetden kaçıp Türkiye'ye sığınmak isteyen kişilere el uzatarak açık kapı politakası uyğulanacağını uluslararası arenada ilan etmiş bu durum neticesinde geçici koruma ilğili yasal düzenlemeyi zemine otutturmuştur. Ekim 2011'de İçişleri Bakanlığı'nın almış olduğu karar ile Türkiye'de kayıtlı bulunan Suriyeli sığınmacılara "geçici koruma statüsü" verilmiştir. Geçici koruma statüsü ile Suriyelilere süresiz kalış, zorla geri gönderilmeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul, düzenlemelere erişimi kapsayacak şekilde sağlanmıştır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 7).

Türkiye'nin karşılaştığı bireysel ve toplumsal akınlar karşısında giriştiği tedbir ve aldığı önlemler dikkate alınarak Suriyeli sığınmacılar göz önünde bulundurularak bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma süreci sonunda 2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. Bireysel ve toplumsal sığınma olaylarında meydana çıkan ivedi korumaya hasıl olan ihtiyacın karşılanması maksadıyla sığınılan devlete erişimin sağlanması, baskı, korku, şiddet ve zulüm tehlikesi bulunan bölgeye tekrar göndermeme koşulunun gözetilmesi ve insan hak ve hürriyetlerine uygun esas minimum ölçütlerin sağlanması olarak değerlendirilen geçici koruma, yönerğenin temelini oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017).

Geçici koruma sistemleri, kısa bir zamanda bireysel ve topluca bir akın halinde ülke hudutlarına gelen ve ülkeye geçmek isteyen kişiler için, devletlerin kitlesel mülteci konumunu açıklamakta zorlandığı hususlarda duyurdukları milletlerarası bir koruma çeşididir. Geçici korumanın şekillenmesinde özellikle 1990'larda yaşanan Bosna ve Kosova kriz dönemlerinde birçok Avrupa ülkeleri aracılığıyla ilan edilmiş ve kullanılması desteklenmiştir (Öztürk, 2017). Bu sebeple himayeye gereksinim duyan kişiler için geçici koruma altına alınması önem arzetmektedir.

Türkiye'nin ilk iltica yasası Nisan 2013'te yayımlanmış olan 6458 no'lu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur (YUKK). Bu kanun 2014 tarihinde Nisan 2014 itibarıyla bu kanun çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kurulmasıyla beraber Yabancılar ve Uluslararası koruma kanunu tam anlamıyla yürürlüğe girmiştir. Göç idaresi genel müdürlüğü bütün yabancılar, mülteciler ve koruma altında bulunan kişilerden yetkili kurumdur (Yonca, 2014: 28).

2.3. Sığınmacı

Mültecilik için başvuruda bulunmuş, ancak başvurusu henüz olumlu olarak sonuçlanmamış kişiler için kullanılmaktadır. Sığınmacılar açısından en önemli koruma geri göndermeme ilkesidir. Ülkemiz mevzuatında sığınmacı statüsü öngörülmemiştir. Onun yerine "şartlı mülteci" kavramı kullanılmaktadır (Babaoğlu ve Kocaoğlu, 2017:91).

Sığınmacılar, mülteciler gibi özel yasa ve koruma uygulanmayan yasa arayan kişiler olmakla beraber Birleşmiş Milletler kurulunda da gündeme gelmiş olmasına rağmen herhangi bir gelişme göstermemiştir. Zorunlu göç sınıflandırılmasında yorumlanan sığınmacılık ve mültecilik, insanları, birtakım nedenlerle yurtlarında gördükleri baskı sebebiyle, ülkelerinden ayrılmasına sebeb olan durumdur. Mültecilerin ve sığınmacıların öncelikli gayeleri canlarına yönelik bir tehdit unsurunun teşkil etmediği güvenli bir alanda hayatlarını idame ettirmek amacını gütmektedir (Buz, 2004:7).

Mülteci ve sığınmacıların vatanlarını terketmeleri veya kaçışları bir takım nedenlerden meydana gelebilir. Bu vatanlarını bırakma, karşılaşılan zulüm ve baskıdan, insan hayatına ve özgürlüğüne yönelik tehditten, adli kovuşturmadan, yokluk ve yoksulluktan, savaşmaktan ülke içindeki iç karışıklıktan, doğal afetlerden meydana gelebilir. Mülteci kavramının temelinde kişinin kaçışına veya kurtuluşuna neden olan vakalar neticesinde, destek almaya ve sığınmaya yakışır olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple ülkeler ekonomik nedenlerden dolayı ülkesini terk etmek eğilimi içinde bulunan bireylere mülteci tanımı içinde yer verilmemelidir. Bu durum sonucunda mültecileri göçmenler sınıflandırılmasından ayırmak gerekmektedir (Çiçekli, 2009: 39).

Özellikle son dönemlerde ortaya çıkan birtakım olaylar, mültecilerin Türkiye'ye gelme hızında artışlar göstermektedir. Türkiye'nin son dönemlerde emniyetli bir ülke haleni gelmesi, ekonomik ve siyasi koşulları nedeniyle yabancı uyruklu bireyleri için hayran kalınan devletlerden olmaya başlamıştır. Bu durum sonucunda Türkiye'nin sınırlarındaki düzensiz durumlar ülkenin mülteci sorunlarından direkt etkilenmesine sebep olmaktadır (Acer, Kaya, Gümüş, 2010: 5).

1951 Cenevre Sözleşmesinde beyan edilene göre, bireyin mülteci konumuna geçebilmesi için yaşadığı vatanını terketmiş olması veya vatanının sınırı haricinde bulunması, başka bir deyişle yabancı olarak bulunması gerekmekte olup, ayrıca bu şarta ilave olarak ilğili sözleşmenin birinci maddede yer alan haklı sebeplere dayandırılarak baskı, zulüm ve korku durumunda bulunması gerekmektedir. Sözleşmenin birinci maddesinde yer alan haklı sebeplerden dolayı baskı, zulüm ve korku durumunda yer alması koşuluna dayanmaktadır. Zulüm, baskı ve korku çeşitli sebeplere bağlı alarak meydana gelebilir (Odman,1995: 84).

Milletlerarası mülteci yasasında kullanılmakta olan mülteci ve sığınmacı ayrımı Uluslararası mülteci yasasında, sığınmacının mültecilik şartlarını taşıdığı ve mültecilik statüsünün kazanması olanaklı iken, Türk mülteci hukukunda sığınmacı olarak belirtilen bireylere iç hukukta mültecilik konumu verilmesi mümkün olmamaktadır.

2.4. Göçmen (Muhacir)

Göçmen (muhacir); sözcüğünün uluslararası literatürde yapılmış tek bir hukuki tanımı yoktur. Göçmenler, genel olarak bir yerden sosyal ve ekonomik sebeplerle ayrılarak başka bir yere ya da ülkeye hareket eden kişi(ler) olarak tanımlanmaktadır (Papademetriou, 1997:21). Bu yer değişikliği hareketinde "gönüllü olarak ayrılma" söz konusudur. Hayatta kalma mücadelesi, insan fıtratının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple huzur ve refah verecek yerlerin arayışı ile kişilerin bireysel ve toplu olarak doğduğu yerlerden göç etmeye yönlendirmektedir (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, 2014).

5542 sayılı İskân Kanunu'na (md.3/d) göre "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar…" göçmen sayılmaktadır. Bu grupta yer alan kişiler kamu düzeni ve milli güvenlik açısından kabul edilme niteliklerine sahipseler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçebilmektedirler (5901 sayılı Kanun, md.12/c).

Başlangıçta kendi vatanından eziyet ve sıkıntılara raslayacağı haklı nedenlerden çekindiği için değilde çalışma, eğitim, refah gibi sebeplerden ötürü ayrılan bireylerdir. Göçmen konumunda olan bireyler kendi vatanlarındaki haklarından faydalanmaya devam ederken hayat koşullarını en iyi seviyeye yükseltmek maksadıyla vatanlarını terk ederler.

Milletlerearası nüfus hareketleri şimdiki toplumun en önemli dertlerden birini oluşturmaktadır. Göçmenlere bakıldığında altı çeşit göçmenden ikisi gelişmiş devletlerde gerikalana ise gelişmekte veya az gelişmiş devletlerde yaşamaktadır."Milletlerarası hukuk litaratüründe kabul edilen herhangi bir göçmen tanımının bulunmamasıdır. Göçmen teriminin, "kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin özgür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendilerinin veya ailelerinin gelecekten beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır" (Çiçekli, 2009c: 23).

Göçmenler ev sahibi ülke için yerleşme ve sürekli ikamet etmek maksadıyla olanağı olan kişiler olarakda açıklanabilir. Buradaki temel ölçüt o ülkeye tamamıyla yerleşme amacı gütmektedir. Göçmen veya göçmenlerin ülkeye kabul edilmesi o ülkenin yasalarına ve sosyal politikasına dayalı olduğu öngörülmektedir (Çelikel ve Gelgel, 2009: 22).

Kayıt dışı göçmen denildiğinde ise, göçmen olarak bulunmak istediği ülkeye giriş yapan o ülkede kalmaya devam eden,ülkenin vatandaşı olmayan birey veya kişilerdir. Ülke sınırlarına giriş yapmak için yasal belgelere sahip olmayan veya sahte belgelerle giriş yapmış olanlardır. Kriter olarak ikamet etmek amacıyla yerleşmenin olanaksızlığı o devletin kanun ve yönetmeliklerinde ön gördüğü kısıtlama budur.

Göçmenleri mülteci ve sığınmacılardan farklılık gösteren en mühim özellik bu kişilerin vatanlarından politik sebeplerle değil sadece ekonomik sebeplerle ve daha müreffeh bir yaşamı idame ettirme ümidiyle terk etmiş olmaları. Göçmenler diğer bir ülkeye kendi arzularıyla göçer, dolayısıyla yurttaşı oldukları ülkenin siyasi korumasından faydalanmaya devam ederler.

Türk hukukunda ise, göçmenlik 5543 sayılı ve 19.9.2006 tarihli İskan Kanunu ile düzenlenmiştir. 5543 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin (d)bendine göre göçmen, Türk ırkından ve Türk gelenek ve göreneklerine bağlı olup, yerleşmek maksadıyla bireysel veya kitleler halinde Türkiye'ye gelip yasalar gereğince kabul edilenlerdir. Yasanın 4'üncü maddesi, göçmen kabul edilmeyecek kişileri içermektedir. Bu durumda, diğerleri arasında, Türk ırkından ve Türk örfüne bağlı olup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen kabul edilmeyecektir. 5543 Sayılı İskan kanununa istinaden Türkiye'ye göçmen olarak yerleşme amacıyla kabul edilenler kanun çerçevesinde yardım alıp, yardım almayacağı şeklinde iki gruba ayırmıştır. İskan yardımı altında bu yardımı serbest göçmenlere; tarla, bahçe, iş yeri gibi borçlanma yolu ile göçmenlere verilmesi anlamı taşımakta olup, "Türk hukukundaki göçmen kavramı, yerleşmek amacıyla Türkiye'ye gelen kişilerinTürk soyundan olmasını ve Türk kültürüne bağlılığını gerekli kılması nedeniyle, uluslararası hukukta ve doktrinde kabul edilen göçmen kavramından daha dar kapsamlıdır" (Aydogan, 2006:21).

2.5. Vatansız

Ülke sınırları içerisinde o ülkenin yasaları ve herhangi bir ülke tarafından da kabul edilmeyen kişilerdir. Vatansız herhangi bir devlete bağlı olmayan bulunduğu ülke içinde o ülkenin yasaları tarafından vatandaşı sayılmayan kişi veya bireylerdir (Çelikel ve Gelgel, 2009: 18; Ekşi, 2006: 2). Bunun sonucunda, bireyin hiçbir zaman vatandaşlığı olmamasından veya sahip olduğu vatandaşlığını sonradan kanunlar çerçevesinde kaybetmesinin bir sonucu olarak görülebilir. Birleşmiş Milletlere raporuna göre dünya ülkelerinde üç milyon vatansız kişilerin yaşadığı tespit edilmiştir.

Yabancı dillerde 'heimatlos', 'Fr. Apatride', 'Ing. Statelessperson' gibi adlarla anılan bu kişiler, vatansız kavramının tanımı gereği olarak, bütün devletlerce 'yabancı' sayılırlar (Aybay, 2007: 21).

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu metninde "vatansız" kavramına yer verilmekle birlikte, bu kavramın doğrudan bir tanımı yapılmamaktadır. Çelikel ve Gelgel (2009:19) göre vatansızlar; ülke sınırları içerisinde o ülkenin yasaları ve herhangi bir ülke tarafından da kabul edilmeyen kişilerdir[4]. Vatandaş kişilerini işlemiş olduğu suçlardan dolayı ülkeden sınır dışı edilmesi durumunda kendisini kabul edecek ülke bulamaması birçok sıkıntıları doğurmaktadır.

Avrupa birliği üyesi ülkeleri açısından, Lizbon antlaşması çerçevesinde Avrupa birliği ülkelerini oluşturan antlaşmaların ilgili maddeleri uyarınca'da vatansız kişiler üçüncü ülke vatandaşı olarak işlem görür. Vatansız kişi veya kişilerin haklarını koruyabilecek ona bir ülke vatandaşı gibi muamelede bulabilecek bir ülke bulamayacaklarını ifade etmektedir. Çünkü her ülke kendi vatandaşını ve halkını temsil edebilir ve gerekirse elinde bulundurduğu konumu başka ülkeler tarafından da kabul görmesini sağlayabilir.

[4]Çelikel ve Gelgel,"YabancılarHukuku"kitabında(15.Baskı,2009,s.19),"Vatansızlığıönlemekamacı ile Avrupa Konseyi Kişi Halleri Komisyonu'nca 4. 12. 1954'de kabul edilen "Vatansızlık Hallerinin Azaltılmasına Dair Sözleşme" ifadesini kullanmaktadır. Oysa resmî adı "Vatansızlık Hallerinin Sayısının Azaltılmasına Dair Sözleşme" olan belge Bern'de 13 Eylül 1973'de imzalanmıştır. 13 no'lu bu Sözleşmeyi hazırlayan kuruluş, Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu olarak da tercüme edilebilse de, Türkiye'de daha ziyade Milletlerarası Ahvali Ahsiye Komisyonu olarak bilinen uluslararası örgüttür. 15 üyeli bu örgütün merkezi Fransa'nın Strazbourg şehrinde bulunmaktaysa da resmî çalışma dili sadece Fransızca olup daha fazla tanınan ve resmî çalışma dilleri Fransızca ve İngilizce olan 47 üyeli Avrupa Konseyi ile organik bir bagı yoktur. Türkiye bu Sözleşmeyi, 15. 08. 1975 tarihinde 1883 sayılı Kanun ile onaylamış (RG;15. 04. 1975– 15326.), ancak. 13. 03. 2001 tarihli fesih beyanı ile 13. 09. 2001 tarihinden itibaren Sözleşmeden ayrılmıştır.'

Vatansızlık durumlarında ise birey vatandaşı bulunduğu devletin bir vatandaş statüsünü kazanmakla birlikte siyasi-politik sebeplerden ötürü sahip olduğu ülke kişiye diplomatik güvence sağlamayı kabul etmemektedir veya birey vatandaşı bulunduğu ülkeden koruma ve güvence talep etmemektedir (Ekşi, 2006: 2).

2.6. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS)

Geçici Koruma Altına Alınma statüsü tanımı Avrupa'da ilk defa Sovyetler Birliğinin parçalanması döneminde kullanılmıştır. Avrupa'nın tarihte karşılaşmış olduğu ilk kitlesel göç hareketleri Sırbistan'da meydana gelen savaş sonrasında o bölgede baskı, katliam ve ölümden kaçarak Avrupa ülkelerinin sınırlarına dayanan insanlar olmuştur. Avrupa devletlerinin bu kitlesel göçe çözüm bulabilmek için birtakım düzenlemeler içerisinde bulunmuş olsalar da kitleler halinde kapılarına dayanan insanların yasal durumlarının teker teker incelenmesinin mümkün olmadığı sonucunda sınırlarına dayanan bu kitlesel göçlere kapıları açmak zorunda kalmışlardır. 1992'de Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinin dağılmasından sonra milletlerarası hukuki alanda geçici koruma kavramının, kazandırmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda Avrupa devletleri kanun ve kuralları düzenleyen bir antlaşma içerisine girerek yönerge çıkarmak zorunda kalmışlardır (Ekşi, 2006: 163).

Türkiye Cumhuriyeti devleti mevzuatında geçici koruma ilk defa yabancılar ve uluslararası koruma kanunu çıkartılarak yürürlüğe konulmuştur. Suriyedeki iç savaştan dolayı canlarını kurtarmak için, ölümden kaçan Türkiye Cumhuriyeti devletinin kapılarına dayanmış olan milyonlarca Suriyelinin durumunu ve bu insanlarına sınır kapılarımızı açmak mecburiyetinde kalışımızın ardından yabancılar ve uluslararası koruma kanunun 91. Maddesinde geçici koruma düzenlenmiştir. Türkiye, kabul ettiği "Cenevre Sözleşmesi" ile yürürlüğe koyduğu "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan "Geçici Koruma Yönetmeliği" hükümlerine bağlı olarak Suriyelilere geçici kimlik kartı vermiştir. Kimlik kartları ile sağlanan koruma statüsü ile kendilerine sosyal hizmet, sağlık, eğitim ve adli yardım hizmetlerine erişim imkânı verilmektedir. Ancak Türkiye tarafından verilen bu "geçici koruma statüsü", uluslararası düzeyde tanımlanan ve tanınan bir "mülteci" statüsü ya da vatandaşlık hakkı sağlamamaktadır (ORSAM, 2016: 4; Babaoğlu ve Kocaoğlu, 2017: 92).

Bilindiği üzere ülke sınırlarına kadar ulaşmış olan böyle yabancılara geçici korumadan faydalanabilmesi için:

- Toplumsal olarak vatanından çıkarılmaya mecbur bırakılmış olanlar,
- Çıkarıldıkları ülkeye tekrar geri gidememeleri,
- İvedilikle ve geçici koruma ihtiyacı içinde olmaları gerekmektedir.

22.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği geçici koruma hakkı teferruatıyla düzenlemiştir. Türkiye geçici koruma altında bulunanların hukuki durumlarını ve haklarını düzenlemek için ayrıca bir çalışma yönetmeliği ve Suriyeli çocukların eğitim alması için de ayrı bir genelge hazırlamıştır. Söz edilen yönetmelikler geçici sığınma hakkından faydalanan yabancıların hak ve sorumluluklarının dayanağını teşkil eden ana mevzuat haline gelmiştir.

Geçici koruma yönetmeliği ülkenin kara sınırlarında geçici koruma bulmak amacıyla ülkeye girişlerine izin verilenlere yapılacak işlem geçici koruma yönetmeliğinde, Türkiye giriş ve kalışlarında Türkiye'ye kabulü, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, iş piyasasına alınma ve iş bulma, sosyal yardım ve tercümanlık ve gümrük işlemlerinin nasıl yapılacağına yer verilmiş olmaktadır.

3. YABANCILARA YÖNELİK ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER VE YAPILAN YARDIMLAR

Türkiye dışından muhtelif sebepler ile ülkelerini terk ederek Türkiye'ye geçici ya da sürekli olarak ikamet etme amacıyla göç etmiş kişiler ile ilgili genel düzenlemeler ve bu hususta esas alınacak temel ilkeler bazı uluslararası antlaşmalar ve iç hukuk normları ile hüküm altına alınmıştır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından öncelikle uluslararası antlaşmalar, sonrasında ise Türkiye tarafından yürürlüğe konulan ulusal mevzuat hükümleri genel olarak tanımlanacaktır.

3.1. Uluslararası Düzeydeki Sözleşmeler

3.1.1. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme

İkinci dünya savaşı bitmesinden sonra ülkelerini terk eden insanlara yönelik olarak BM bu soruna geçici değil, köklü bir çözüm bulmak için 1951 tarihinde "Mültecilerin Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme" düzenlemiştir. Sözleşmeye içerisinde "sığınma hakkı", İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde yer alan "Herkesin zulüm karşısında sığınma hakkı vardır", ifadesine uygun olarak hüküm altına alınmıştır. Mültecilerin hakları Cenevre Sözleşmesinde tanımlanmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 1961 yılında şerh koyarak[5]. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde (md.1/A[2]) "mülteci" statüsü kapsam olarak ortaya konulmuştur. Bu madde hükmüne göre mülteci; "ırkı, inancı, tabiatı, belli bir kitlesel topluluğa bağlılığı veya politik fikirleri nedeniyle eziyet göreceği konusundaki tehlike nedeniyle, haklı sebeplere dayanarak korkan ve bu korkudan dolayı ülkesine dönemeyen veya sözü edilen korkudan dolayı ülkesine geri gitmek istemeyen kişi(ler)", olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu kapsamdaki herkes mülteci kabul edilerek, kendisine mültecilik statüsü ile ilgili hükümler uygulanacaktır.

Ülkelerin uluslararası korumaya ait kendi yasa ve tüzüklerinde daha geniş tanımları kabul etmelerine engel olmamakla beraber 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, mülteciler ile ilgili bazı temel ölçüt ve ilkeleri belirlemiştir. Sözleşmeyi imzalayan taraf ülkelerin kendi iç

[5] Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 14 Aralık 1950 sayılı kararı. 1951 tarihinde yürülüğe girmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme. Uluslararası Temel İnsan Hakları Belgeleri, 179, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179- 199.pdf (05.01.2015)

hukuk hükümlerinde bağlayıcı bir hüküm bulunmaması durumunda, sözleşme kapsamında yer almayan durum ve kişilerin mülteci sıfatı adı altında uluslararası korumaya alınması söz konusu değildir. Örneğin küresel iklimleme, çevre veya diğer tabii afetlere maruz kalmış göçmenlerin mülteci statüsü için müracaat etmeleri mümkün görülmemektedir. Ayrıca mülteci statüsünün kişisel olması bakımından uluslararası yasalarda toplu halde mülteci statüsü kazanma durumu da imkân dahilinde değildir. Mülteci sıfatıyla müracaat eden her bir bireyin durumu, sözleşmeye taraf olan ev sahibi 18 devlet tarafından ayrı ayrı bireysel değerlendirme sürecine tabi tutulmaktadır.

3.1.2. 1954 Vatansızların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme

1954 Vatansızların Hukuki Durumu Hakkındaki Sözleşmenin imzalanmasının asıl amacı ikinci dünya savaşı sonrasında Sovyetler Birliğinden kaçan insanlardır. 1954 Yılında imzalanan sözleşme genel maddeleri Cenevre sözleşmesiyle aynı özellikleri taşımasına rağmen fark edici özelliği 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu[6](TVK) dur.

Türkiye de 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanun 12 Haziran 2009 tarihinde Resmî Gazetede çıkarılarak işleme konulmuştur. Bir önceki kanunun yürürlükten kaldırılmasıyla bu kanun vatandaşlık hukukumuzu düzenleyen dördüncü kanun olmakla birlikte Türkiye Cumhuriyeti ilan edildikten sonra işletilen üçüncü kanundur. Bu kanunlar kendinden öncekini yürürlükten kaldırarak Türk vatandaşlık hukukunu yasallaştırmıştır. 5901 sayılı Türk vatandaşlık kanunu'nun yürürlüğe girdikten fazla zaman geçmemesine rağmen kanun altı defa değiştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme şartlarının tespit edilmesi hususunda mevcut olan eğemenlik hakkının bir neticesi olarak bu değişiklikler yapılsa bile mevzuatın bu kadar çok değişikliğe ugraması hukuki istikrara zarar vermesi nedeniyle uygulamada bazı sorunları'da beraberinde getirmektedir.

3.1.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi

Uluslararası Çalışma Örgütünün 97 sayılı ve 143 sayılı sözleşmesi "Göçmen işçiler hakkındaki sözleşmesi" olup göçmenleri sosyal hayatı güvence altına almakla beraber

[6] Türk Vatandaşlık Kanunu, Kanun Numarası: 5901, Kabul Tarihi: 29.5.2009, RG 12.6.2009/27256.

göçmenlerin eşit çalışma haklarına ve eşit sendika üyeliklerine sahip olmakla onları güvence altına almıştır.

3.2. Ulusal Düzeydeki Sözleşmeler

3.2.1. 1934 Tarihli 2510 Sayılı (Eski) İskan Kanunu

Türkiye' de sığınmacılar ve mültecilerle ilğili ilk düzenleyici belge, 14 Haziran 1934 tarihinde yürürlüğe giren 2733 sayılı İskan mıntakalarıdır. Kanun temelde göçmenlere yönelik düzenlemeleri içermekle beraber mültecilere ilişkin kısmi hükümler yer almaktadır. Kanun Türkiye'ye sığınma amacıyla gelmek isteyen münferit ve topluca yerleşmek isteyenler değil mecburiyetten ötürü sığınanları nitelendirmektedir. Bu kanuna ilaveten 2006 ve 2009 yılında yeni düzenlemeler eklenmiştir (Barkın, 2014: 332-360).

3.2.2. 1950 Tarihli 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de Seyahat ve İkametleri Hakkında Kanun

1950 Tarihli 5683 Sayılı Yabancıların seyahat ve ikametleri hakkındaki kanunda yabancılar ve mülteciler eşit olduğu değinilmesine rağmen kanunda 1999 ve 2003 de Avrupa Birligi müzareke süresinde 2008 ve 2013 yılında bazı hükümleri revize edilmiştir(Barkın, 2014: 332-360).

3.2.3. 1961 Anayasası ve Yabancıları Çalışması

1961 Anayasasında yabancıların çalışma hürriyeti net olarak açıklanmamakla beraber, Anayasanın üçüncü bölüm çalışma ile ilgili hükümlerinde madde 40 "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.'' İfadesine yer vermiştir.

3.2.4. 1994 Tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği

14.9.1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe konulan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, "Avrupa'da ortaya çıkan olaylar nedeniyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir

toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı[7]" şeklinde tanımlayarak yalnızca Avrupa'da ortaya çıkan olaylar sebebiyle ülkesini bırakmak zorunda kalanları mülteci saymıştır.

3.2.5. 2003 Tarihli 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

Yabancıların Türkiye'deki çalışma durumlarını izne bağlamak ve bu yabancılara verilecek çalışma izinleri ile alakalı şartları belirlemeyi hedefleyen 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar kurulunca kararlaştırılmıştır. Türkiye'de bağımlı ve bağımsız olarak çalışan yabancıların, bir işveren gözetiminde mesleki eğitim alan yabancıları ve yabancı çalıştıran gerçek ve tüzel kişileri kapsar. Kanuna göre, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi bir durum bildirilmedikçe, yabancıların Türkiye'de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce Ülke çıkarlarını gerekli gördüğü durumlarda veya elinde olmayan sebeplerle bağımlı olarak, çalışmaya başlamadan önce ilgili birimi makamı bilgilendirmek şartıyla, çalışma zamanı bir ayı aşmamak ve İlgili Bakanlığın iznini almak suretiyle çalışma izni işe başlayınca da verilebilir. Geçici koruma yönetmeliğinin yürülüğe girmesiyle yönetmelik kaldırılmıştır (Barkın, 2014: 332-360).

3.2.6. 2013 Tarihli ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye giren yabancıların girişleri ve kalışları veya çıkışlarıyla Türkiye'den koruma talep eden yabancıların koruma statüsünde uygulanması İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yetkilidir.

Bu yasa milletlerarası arenada da yürürlükte olup geri göndermeme kriterini kapsamış ve şartlı mültecilik konumunu düzenleyerek karara bağlamıştır. Bu kanun aynı zamanda şartlı mültecilik uygulamasına yer vermiş olup sığınmacı kişilerin en yakın valiliklere

[7]Türkiyeye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

başvurması halinde valilik bireyin zulme uğrama tehlikesini teşhis ederse birey kanun kapsamında Şartlı mültecilik konumu vererek Türkiye'de kalmasına izin verilebilir. Şartlı mülteciliğe razı olan kişi veya sığınmacıya uyrukluğa geçmesi durumunda farklı bir imtiyaz tanınmayacaktır. Türk vatandaşı olmak isteyen şartlı mülteciler de diğerleri gibi 5901 sayılı kanunun gereği beş yıl aralıksız ve yasal ikamet veya üç senede bir Türk vatandaşıyla yasal olarak evli olma mecburiyetleri vardır[8].

Yasayla, "Uluslararası Koruma" başlığı altında uluslararası koruma kapsamında; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri oluşturulmaktadır. Yasa, 1951 Cenevre sözleşmesi ve 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'ndeki "mülteci" tanımında esinlenilerek düzenlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin coğrafi sınırlama uygulamasını da devam ettirmektedir.

Mülteci tanımı dışında, Kanun şartlı mülteci statüsünü meydana getirmiştir. 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliğe göre, mülteci açıklaması Avrupa ülkeleri haricinde ortaya çıkan durum ve olaylar nedeniyle gelenler "sığınmacı" olarak nitelenmektedir. Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu, 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'ndeki sığınmacı statüsünün yerine, şartlı mülteci statüsüne yer verilmiştir. Buna göre, şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri haricinde ortaya çıkan vakalar sebebiyle; etnik kökeni, inancı, milliyeti, belli bir toplumsal gruba üyeliği veya politik düşünceleri dolayısıyla haksızlığa uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğundan dolayı yurttaşı olduğu ülkenin harici olan ve bu ülkenin korumasından yarar elde edemeyen, yada bilinen endişeler sebebiyle faydalanmak istemeyen yabancıya veya buna benzer durumlar sonucu yaşamış olduğu ülkesinin hudutları dışında kalan, oraya dönmeyen, dönemeyen veya belli başlı endişeler sebebiyle dönmek istemeyen yurtsuz mültecilere statü belirleme işlemlerinden sonra şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü başka bir ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına onay verilir.

3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği

2014 yılına kadar ülkeye göç eden Suriyeliler ile ilgili bazı hukuki düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, bu tarihte yürürlüğe konulan Geçici Koruma Yönetmeliği'ne kadar Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü hakkında herhangi bir hukuki düzenleme

[8] T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Yeni Göç Sistemi (Erişim Tarihi: 05.01.2015)

yapılmamıştır. Bu kimseler hükümet kararları doğrultusunda varlıklarını devam ettirmişlerdir. Söz konusu yönetmelik hükümleri ile Suriyeli sığınmacılar için açık bir tarif yapılmıştır. İlgili yönetmelik ile Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların mevcut yasal durumları çok yönlü olarak ele alınmış ve elde ettikleri haklar ile hukuki sorumlulukları düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin amacı (md.1); vatanlarından birtakım nedenlerle terk edilmeye mecbur bırakılmış, terk ettiği vatanına geri gidemeyen, ivedi ve geçici koruma maksadıyla toplumsal olarak ülke sınırlarına gelen yabancı kişilerden 6458 sayılı Kanun (md.91) kapsamında, milletlerarası koruma isteği doğrultusunda, bu haktan ferdi olarak yararlanmak isteyenlerle ilgili yapılacak işlemlerin usul ve esaslarının belirlenmesi olarak ifade edilmiştir. Bu bireylerin Türkiye'ye kabulü, ülke sınırları içerisindeki ikametleri, hak ve sorumlulukları ile Türkiye'den ayrılma durumunda yapılacak işlemler yönetmelik ile ortaya konulmuştur. Yine toplumsal hareketlere binayen alınacak tedbirler ile ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliği konularında uygulanacak usul ve esaslara da yer verilmiştir. Yönetmeliğin ikinci maddesinde geçici koruma şu şekilde ifade edilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014);

"*Vatanını terketmeye mecbur bırakılmış, terkettiği vatanına geri gidemeyen, acil ve geçici koruma bulmak maksadıyla toplumsal olarak veya bu toplumsal akın döneminde ferdi olarak hudutlarımıza gelen veya hudutlarımızdan çıkan ve uluslararası koruma isteği ferdi olarak dikkate alınmayan yabancılara sağlanan koruma",*

Mülteci, sığınmacı ve şartlı mülteci gibi hukuki statüler ile bu statülerin hukuki dayanağı olan ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerinin temel düzeyde de olsa ortaya konması Türkiye'de bulunan Suriyelilerinin bunların hangisi ya da hangileri ile ilişkilendirilebileceğinin bilinmesi onların yaşam koşullarını, hukuki haklarını, sorumluluklarını ve statülerini daha iyi anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Suriyelilere bazı haklar tanınırken, onlara birtakım sorumluluklar da yüklenmiştir. Bununla birlikte karşılıklık ilkesi gereği devlet olarak Türkiye'nin de bu halk kitlesi üzerinde bazı sorumluluk, yetki ve görevleri de bulunmaktadır. Türkiye bu bağlamda Suriyeliler için barınma, güvenlik, sağlık ve eğitim başta olmak üzere birçok sorumluluğunu yerine getirmektedir. Bu kapsamdaki kişilere muhtelif tür ve içerikte sosyo-ekonomik yardımlarda bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de bulunan Suriyelilerin mevcut

durumunun ve Türkiye'nin kendilerine sunduğu yardımların genel çerçevede sunulması çalışmanın amacı ve kapsamı açısından yararlı olacaktır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun yukarıda belirtilen maddelerine istinaden çıkarılmış olan "Geçici Koruma Yönetmeliği" 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin yayımlanmasıyla beraber Türkiye'deki Suriyelilerin mevcut yasal durumları hiçbir şekilde şüpheye yer olmayacak biçimde açıklık kazanmıştır.

Yönetmeliğin birinci maddesine bakıldığında yönetmeliğin gayesi; vatanından bir takım nedenlerle terk edilmeye mecbur bırakılmış terk ettiği vatanına geri gidemeyen, ivedi ve geçici koruma maksadıyla toplumsal olarak hudutlarımıza gelen yabancı kişilerden 6458 sayılı yasanın 91. Maddesi kapsamında milletlerarası koruma isteği ferdi olarak verilemeyenlere yararlandırılabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu bireylerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışları kalışı, hak ve sorumlulukları, Türkiye'den gitmeleri durumunda yapılacak işlemleri, toplumsal hareketlere binaen alınacak önlemleri, ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle alakalı konuları tertiplemek ve düzenlemek olarak gösterilmiştir. Yönetmeliğin ikinci maddesinde geçici koruma; vatanını terketmeye mecbur bırakılmış, terkettiği vatanına geri gidemeyen, acil ve geçici koruma bulmak maksadıyla toplumsal olarak veya bu toplumsal akın döneminde ferdi olarak hudutlarımıza gelen veya hudutlarımızdan çıkan ve uluslararası koruma isteği ferdi olarak dikkate alınmayan yabancılara sağlanan koruma olarak açıklanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Yönetmelik ile Türkiye Suriye uyruklu yabancılara; açık sınır politikası ile ülke topraklarına koşulsuz kabul; geri göndermeme ilkesinin istisnasız uygulanması, ülkeye kaçak giriş nedeniyle cezalandırılmama ve gelen kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması hususlarını garanti ederek "geçici koruma" sağlamıştır. Bu mevzuat çerçevesinde Türkiye'deki Suriyeliler "Geçici Koruma Altında Bulunan Yabancılar" olarak hukuki bir statü kazanmışlardır.

Suriyelilere sağlanmış olan bu geçici korumanın sonlandırılmasına ise Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu yönetmelik ayrıca sığınmacıların Türkiye'ye gelişlerinden Türkiye'de faydalanacakları hizmetlere kadar geniş bir açıklamaya yer vermiştir.

1951 Sözleşmesi, 1/A (2). Maddesinde uluslararası yasalara göre kapsamlı olarak kabul edilen mülteci tarifi açıklanmıştır. Böylece mülteci statüsü; ırkı, inancı, tabiatı, belli bir kitlesel topluluğa bağlılığı veya politik fikirleri sebebiyle eziyet göreceğinden haklı nedenlerden dolayı korktuğu için tabiatı gereği ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku sebebiyle , yararlanmak istemeyen yahut, uyruksuz ise ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı yerleşim ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya sözü edilen korku sebebiyle gitmek istemeyen herkese uygulanacaktır. Mülteci ferdi bir konumdur ve mülteci yurttaşı olduğu ülkenin taşıdığı vatandaşlığını ise daha önce yaşadığı ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve haklı korkusu sebepleriyle geri dönemeyen ya da dönmek istemeyen kişi veya topluluklardır. Bu terk ediliş ve geri dönememe durumları bazı sebeplere dayanmaktadır. Bu sebeplerle bir bireyin ırkı, inancı, tabiiyeti, bir kitlesel gruba ve siyasi fikirleri sebebiyle ayrım ve zorlama neticesinde zulme uğramaktan ya da yaşamının risk altında bulunması sonucunda haklı bir kaygı taşımasıdır. Ülkelerin uluslararası korumaya ait kendi yasa ve tüzüklerinde daha geniş bir tanımı kabul etmelerine engel olmamakla beraber, 1951 Sözleşmesine istinaden sığınma talebinde bulunan bireyleri milletlerarası koruma altına almak için bazı temel sebeplere dayandırmaktadır. Bu temel sebeplerin haricinde tutulan sebeplerde başvurularının kabul edilmeleri mümkün görülmemektedir. Örneğin küresel iklimlime, çevre veya diğer tabii afetlere maruz kalmış göçmenlerin mülteci statüsü için müracaat etmeleri mümkün görülmemektedir. Ayrıca mülteci statüsünün kişisel olması bakımından uluslararası yasalarda toplu halde mülteci statüsü kazanma durumu mümkün görülmemektedir ve her müracaat edenin durumu ev sahibi 18 devlet tarafından ayrı ayrı görüşülür ve bireysel bir sürece tabi tutulur.

3.4. Suriyeli Sığınmacıların Genel Durumu

Suriye'deki iç savaşın 2011 de başlamasından itabaren Türkiye'ye bir göç dalgası meydana gelmiştir. Türkiye'de sürekli sınır kapıların Suriyeli sığınmacılara açık tutmasıyla bu göç dalgasında sürekli artışlar meydana gelmiştir. Yıllar itibarıyla bu göçler Türkiye'ye giren Suriyeli sığınmacı sayısı 2012 senesinde sadece 14 bin iken, 2013 senesinde 224 bine 2014 yılı itibarıyla bu sayı 1,5 milyona kadar çıkmıştı. 2015 yılında sığınmacı sayısı 2,5 milyon, 2017 yılında 3,4 milyondur. 20.06.2018 itibariyle, Türkiye'deki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 3.547.194'dür. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin 215 bini, 10 kentte kurulan 26 barınma merkezinde hayatlarını idame ettirmektedirler. Geri kalan 3,360 bin sığınmacı

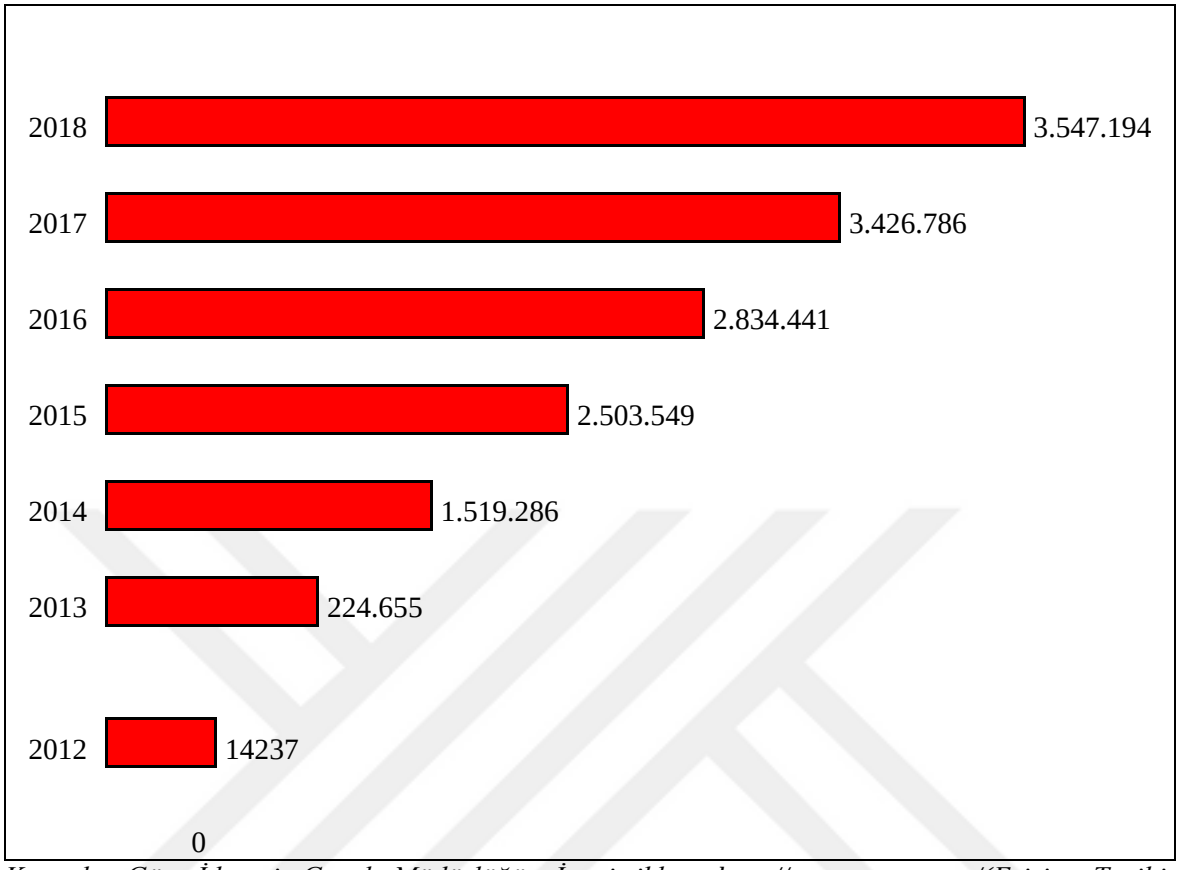
ise, Türkiye'nin değişik şehirlerinde yaşamlarını idame ettirebilmek için dağılmış durumdadırlar (goc.gov.tr. 20.06.2018).

Suriyelilerin en çok yaşadığı şehir İstanbul'dur. Bu şehirde var olduğu bilinen 560 bin Suriyeli yaşamlarını devam ettirmektedirler. İstanbul'u 474 bin kişiyle Şanlıurfa, takip etmekte 443 bin kişiyle Hatay ve 383 bin kişiyle Gaziantep izlemekte olup, nüfus oranına bakıldığında 130 bin yerli nüfusa sahip olan Kilis'te 130 bin Suriyeli sığınmacı yaşamlarını devam ettirmektedirler. Türkiye'de mevcut Suriyeliler yalnızca İstanbul ve güney sınırımızdaki yerleşim yerleriyle sınırlı olmayıp Türkiye'nin çeşitli illerine dağılmış durumdadırlar. Mersin'de 208 bin, Adana'da 204 bin, İzmir'de ve Bursa'da 140 bin Suriyelilerin varlığı bilinmektedir. Suriyelilerin en az olduğu il 28 Suriyeli ile Bayburt'tur. 713 bin Suriyeli çocuk Türkiye'de dünyaya gelmiştir (goc.gov.tr, 20.06.2018).

Türkiye Esad rejiminin ve Suriye'deki iç karışıklığın erken biteceği düşüncesiyle sığınmacıları mülteci olarak kabul etmemekle beraber sığınmacıları kalıcı olarak kabul ederek bunlara yönelik farklı politikalar oluşturmuştur. Bu sığınmacılar misafir olarak Uluslararası alanda hukuki zemin arayışına girmiştir. Bu bağlamda 2013 senesinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkararak 2014 yılında yürürlüğe koymuştur. (R.G. Sayı: 28615, Tarih: 04.04.2013). Bu yasaya göre Suriyeli sığınmacılar mülteci kabul görmemekte, fakat "geçici koruma altındaki kimseler" olarak kabul edilmektedirler. Geçtiğimiz 5 Mayıs 2020 ayı itibarıyla ülkesine dönen Suriyelilerin sayısı 402 bin 11 olarak tespit edilmiştir(goc.gov.tr, 30.06.2020).

Arap baharının bahanesiyle Suriye'deki iç karışıklık sonrasında Türkiye' ye akın eden Suriyeli sıgınmacıların sayısı 3 milyon 613 bin 644 sıgınmacı Türkiye'de barınmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler sayısı sürekli artış göstermekte olup bu sayılar sürekli değişiklik göstermektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıları 1 milyon 930 bin 981'i erkeklerden 1 milyon 654 bin 217 kişi kadınlardan oluşmaktadır (Türkiye'deki Suriyeli Sayısı", Mülteciler Derneği, Mayıs 2019).

Tablo 1. Yıllara Göre Türkiye Göç Eden Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sayısı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İstatistikler, http://www.goc.gov.tr/(Erişim Tarihi: 06.03.2018)

Tablo 2. Yaş ve Cinsiyete Göre Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.930.981	1.654.217	3.585.198
0-4	255.017	245.981	500.998
5-9	281.897	258.667	540.564
10-14	202.156	181.996	384.152
15-18	139.657	116.100	255.757
19-24	283.636	210.764	494.400
25-29	199.978	145.682	345.660
30-34	157.403	114.233	271.636
35-39	117.513	95.599	213.112
40-44	84.006	74.677	158.683
45-49	59.139	56.316	115.455
50-54	49.302	48.406	97.708
55-59	37.542	37.569	75.111
60-64	28.148	29.039	57.187
65-69	20.206	20.577	40.783
70-74	7.697	8.646	16.343
75-79	3.757	4.652	8.409
80-84	2.182	2.897	5.079
85-89	1.077	1.505	2.582
90+	668	911	1.579

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 11.06.2020)

Tablo 3. 2017 Verilerine Göre Ülkelerdeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı

TÜRKİYE	2.139.977
ALMANYA	125.441
SIRBİSTAN	109.054
İSVEÇ	80.360
MACARİSTAN	54.125
AVUSTURYA	23.757
HOLLANDA	18.096
BULGARİSTAN	15.714
DANİMARKA	13.230
İSVİÇRE	8.683
İNGİLTERE	7.510
FRANSA	8.050
BELÇİKA	8.230
İSPANYA	6.253
NORVEÇ	7.845
YUNANİSTAN	3.969
KARADAĞ	2.962
KIBRIS	2.622
ROMANYA	2.332
İTALYA	2.168
MAKEDONYA	2.057
MALTA	928
POLONYA	718
FİNLANDİYA	656
HIRVATİSTAN	352
ÇEK CUMHURİYETİ	304
LÜKSEMBURG	241
PORTEKİZ	188
ARNAVUTLUK	187
SLOVENYA	187
İRLANDA	101
BOSNA HERSEK	100
LETONYA	89
SLOVOKYA	61
ESTONYA	42
LİTVANYA	28
İZLANDA	14
LİHTENŞTAYN	5

Kaynak: Mülteci kaynak yasası (Erişim Tarihi: 01.01.2018)

Tablo 4. 2017 Verilerine Göre En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler

TÜRKİYE	3.6 milyon
PAKİSTAN	1.4 milyon
UGANDA	1.4 milyon
LÜBNAN	997.900
İRAN	978 bin 500
ALMANYA	971 bin 400

Kaynak: UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği 2017)

3.5. Ulusal Düzeyde Yapılan Yardımlar

Savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye' ye göç eden sığınmacılara yönelik hem ülke hemde bir çok sivil toplum kuruluşları ve dernekler sığınmacılara yardım elini uzatmış maddi ve manevi anlamda yardımcı olmuşlardır. Türkiye savaşın başlamasıyla birlikte sığınmacılara 40 milyar dolar yardım yaparken sivil toplum kuruluşları ve derneklerde yardımlarını esirğememişlerdir. Geçici koruma ve uluslararası koruma altında ve belli şartlara sahip olan veya şartları sağlayan suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar 5 ilde bulunan 14 sınır kapısında yapılarak dağıtımları sağlanmaktadır. Avrupa Birliği tarafından ve ismi Sosyal Uyum Yardımı (SUY) olan 120 liralık aidat ödenmektedir.Ödenen nakti yardımların ihtiyaçı olan kimselere iletilmesinde KIZILAY KART sistemi ile gerçekleştirmektedir. SUY kapsamında 2012 den haziran 2020 ye kadar 7.523.639.00 TL. ödeme yapılmıştır.2011 senesinde Suriye'de iç kargaşanın başlamasıyla birlikte Türkiye'ye gelen Suriyeliler için Avrupa Birliğinden beklenilen yardımlar istenilen süre içerisinde gelmemiştir. Türkiye' nin müdahalelerine rağmen AB'nin yardım yapması 5 sene sonra yani 2016 senesinde ulaşmaya başladı. Türkiye'nin beklentisi harcadığı paranın karşılanması yönündeydi. Ancak Avrupa Birliğinin aldığı kararla 2016 yılından sonra yapılan yardımları kabul etti. Bu tarihten sonra Türkiye yaptığı yardımları projelendirmeye başladı ve bu süreçle beraber AB'de yardımları proje karşılığında vermeye başladı. Yardım sadece geçici koruma ve uluslararası koruma altındakilere verilmektedir. Avrupa Birliğinden gelen paranın bu kişilere dağıtılması istenmektedir. Mülteciler olmasaydı böyle destek proğramıda olmayacaktı. Proğram ve proje kapsamında hak kazanan Suriyeli sığınmacılara proğramda fon olduğunda nakit yardımı almaya devam edeceklerdir.Kızılaykart şartlı eğitimi yardımı (ŞEY) proğramı kapsamında Suriyeli öğrencilerin okula düzenli devam etmeleri durumunda iki ayda anaokulu-ilköğretim okuyan öğrenciler 35-40 lisede okuyanlara 50-60 Tl. yardım yapmaktadır. Toplamda 3.560 öğrenciye ödeme yapılmıştır. ŞEY kapsamında 634.424.165.00 TL. ödeme yapılmıştır. Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacılara eğitim,

sağlık ve bazı sosyal haklardan faydalanmaları, Türkiye'nin huzurunu bozacak eylemlere karışmalarının takibi için 2013 yılında biyometrik kimlik verilme çalışmaları başlatıldı. Bu kimlik verilme çalışmalarının AFAD koordinasyonunda yürütülen çalışmada kimlik bilgileri, ikamet bilgileri ve parmak izi bilgileri yer alıyor 2 milyon 139 bin 977 Suriyeli kayıt altına alınarak bulundukları kent dışı giriş ve çıkışlarında AFAD tarafından yürütülen hizmetlerden yararlanabilmeleri için geldikleri şehirlerde bulunan başvuru merkezlerine revize etmek durumundadır (Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü Haziran 2020).

Tablo 5. Malzeme Sektörü Bazında Yapılan Yardımlar

Sektör/ Alt Sektör	Toplam Miktarı	Toplam TL. Fiyat
Barınma	126.489	129.624.587.80
Barınma Diğer	16.963	15.475.123.38
Çadır	109.516	114.149.464.42
Eğitim	3.590.114	22.562.218.34
Eğitim Malzemesi	3.590.114	22.562.218.34
Gıda	640.027.470	1.262.258.092.52
Ekmek	102.894.143	22.802.348.55
Gıda Diğer	133.238.403	308.255.766.06
Gıda Kolisi	7.669.910	441.186.623.48
Kumanya	29.420.459	59.919.803.00
Su	37.100.919	13.618.591.88
Şeker	1.916.585	4.561.891.29
Un	327.787.052	411.913.068.25
Gıda Dışı Malzeme	105.094.993	1.192.490.330.37
Battaniye	3.554.909	72.245.539.39
Enerji Malzemesi	21.774.564	37.015.160.58
Gıda Dışı Malzeme Diğer	21.453.132	170.864.648.41
Giyim	57.470.761	875.351.409.44
Yatak	841.627	37.013.572.54
Lojistik	120	8.408.581.74
Vasıta	120	8.408.581.74
Sağlık	148.352.308	535.344.631.90
Ambulans	520	29.543.354.93
İlaç Muhtelif	99.767.666	312.401.644.96
Tıbbi Cihaz Muhtelif	209.396	37.853.647.15
Tıbbi Sarf Muhtelif	48.374.726	155.544.984.86
Su, Sanitasyon, Hijyen	27.272.037	138.135.019.34
Hijyen Seti	2.737.856	69.198.270.64
Su, Sanitasyon, Hijyen Diğer	24.534.181	68.936.748.69
GENEL TOPLAM	924.463.531	3.288.823.462.00

Kaynak:Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü/Suriye'ye İnsani Yardım Operasyonuhttps://www.kızılay.org.tr/ (Erişim Tarihi: 30.06.2020)

Tablo 5'e bakıldığında yapılan yardımlar 14 Sınır Yardım Noktasından 02.08.2012 – 30.06.2019 tarihleri arasında toplam 3.288.823.462.00 TL ve toplam 924.463.531 kg/adet/lt malzeme sevkiyatı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Yardım Faaliyetleri ve Bağışçı Değerleri

BAĞIŞÇI	YARDIM TUTARI TL.
STK YABANCI	1.227.786.881.87
STK YERLİ	1.085.012.615.67
KURUMSAL YERLİ	477.086.906.52
KIZILAY	186.255.255.79
FİRMA YERLİ	146.359.076.66
KURUMSAL YABANCI	58.996.608.28
AFAD	48.371.526.58
BİREYSEL YERLİ	37.362.418.88
BİREYSEL YABANCI	17.244.906.65
FİRMA YABANCI	4.347.265.09
GENEL TOPLAM	3.288.823.462.00

Kaynak:Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü/Suriye'ye İnsani Yardım Operasyonuhttps://www.kızılay.org.tr/ (Erişim Tarihi: 30.06.2020)

Tablo 6'ya bakıldığına yapılan yardım faaliyetlerinin %57'lik kısmını yerli bağışçılar gerçekleştirirken, %43'ü yabancı bağışçılar tarafından yapılmıştır.

Tablo 7. Türkiye'deki Kamu Kurumlarının Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar

	KURUM ADI	YARDIM MİKTARI	YIL
1	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	21.689.000	2011-2015
2	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	18.400.000	2011-2015
3	Tarım Gıda Hayvancılık Bakanlığı	14.793.000	2011-2015
4	Emniyet Genel Müdürlüğü	12.174.000	2011-2015
5	Orman ve Su içleri Bakanlığı	11.973.000	2011-2015
6	Kamu Hastaneleri Kurumu	9.876.000	2011-2015
7	İçişleri Bakanlığı	9.443.000	2011-2015
8	Adalet Bakanlığı	8.029.000	2011-2015
9	Halk Sağlığı Kurum	7.643.000	2011-2015
10	Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.275.000	2011-2015
11	Jandarma Genel Komutanlığı	7,089.000	2011-2015
12	Sağlık Bakanlığı	3.706.000	2011-2015
13	Diyanet İşleri Başkanlığı	3.447.000	2011-2015
14	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	3.327.000	2011-2015
15	Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.691.000	2011-2015
16	AFAD Başkanlığı	2.573.000	2011-2015
	TOPLAM	1.451.000.000	2011-2015

Kaynak: http:// www.hurriyet.com.tr/ (Erişim Tarihi: 29.10.2015) AFAD kaynaklarından alınan veriler esas alınmıştır

Tablo 7'ye bakıldığında Türkiyenin kendi mevcut imkanlarıyla kamu kurumları tarafından Türkiye'deki kamu kurumları kaynaklarından Geçici Koruma altındaki Suriyeli sığınmacılara Türkiye'ye giriş yapmalarından itibaren Türkiye'deki kamu kurumları her yıl mevcut kendi bütçelerinden bütçe ayırıyor. Yapılan yardımların Geçici koruma altındaki suriyeli sığınmacılara yetiştirilip ulaştırılmasında AFAD kamp içinde ve kamp dışında

özellikle sınır ötesi bölgesinde yardımların ihtiyaç sahiplerine yetiştirilmesi görevini üstlenmiştir. AFAD bu yardımların ihtiyaç sahipleri ve Geçici koruma altındaki Suriyeliler için dernekler ve yardımyapan kuruluşlar aracığıyla özellikle Türk kızılay'ı ve STK'lar yardımıyda ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktadır. Yardımları öncelikle tampon bölgelere ulaştırılıp dağıtılmasında müteakibinde Suriyeli yerel gruplar vasıtasıyla yardıma muhtaç bölgelere ulaştırılmaktadır. Ayrıca sayısı resmi kaynaklara göre belli olmayan yardım kuruluşları ve yardımseverlerde sınır ötesindeki yardıma muhtaç ihtiyaç sahiplerine yardım etmektedir (Dinçer, 2013:28).

Geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların Türkiye girmesinden itibaren AFAD'ın önemli bir yeri ve misyonu vardır. AFAD Suriyeli vatandaşlar için Valilikler bünyesinde aylık toplantılarda 63 ülkeden 270'in üzerinde STK'lar dahil olmak üzere Afet Yönetim Planı Çervesinde AFAD ve STK'lar bir merkezde çalışarak, yardımların daha hızlı ve dağıtımlarını sağlamak için sorumluluk alanları belirlenerek ihtiyaca hasıl bölgeler tespit edilerek dağıtımların, AFAD'ın kurmuş olduğu, Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi(EYDAS) "veren el alan elden iyidir'' arasında bir köprü vazifesi görmüştür (Marckreath ve Sağnıç, 2017: 52-53).

"Türkiyenin 2011-2018 yılları arasında daha doğru bir ifadeyle bugüne kadar Suriyeli mülteciler için harcadığı toplam maliyet ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin İnsan Hakları İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan raporda açıklanmıştır. Rapora göre; sayıları 3,4 milyona varan geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için 30 milyar dolarlık bir masraf yapılmıştır. Bu masrafların doğrudan faturalandırması mümkün olmayan hizmetlerin maliyetleridir (TBMM, 2018: 269).''

Ekonomik iş birliği ve kalkınma örgütünün (OECD) yaptığı maaliyetlendirmede, Türkiye'de bir talebenin fert başına senelik eğitim giderlerini 3.000 dolar olarak tespit etmiş yıllık sağlık giderlerini isi 1.000 dolar alarak hesaplamış olup, Türkiye'de bulunan suriyeli sığınmacı 600 bin talebeye eğitim ve sağlık giderleri olarak;

3.000 dolar X 600.000 öğrenci X 4 Yıl = 7.2 milyar dolar eğitim için

1.000 dolar X 3.000.000. Suriyeli X 4 Yıl= 12 milyar dolar sağlık için

4 yıllık bir zaman hesaba katıldığında sadece sağlık ve eğitim harcamaları için 19.2 milyar dolarlık harcama yapıldığı görülmektedir (TBMM, 2018: 270).

Tablo 8. Suriyelilere Yardım Yapan Ulusal Kurum ve Kuruluşlar

	STK	FAALİYET
1	Kızılay	Sosyal Uyum Yardımı Programı Çerçevesinde bir yılda 1 milyon sığınmacıya 640 milyon lira yardım yaparak Türkiye'ye sığınanlara hayata tutunmasında yardımcı oldu.
2	Mülteci Hakları Koordinasyonu	Ortadoğu'daki savaştan kaçarak (Irak, Somali, Afganistan, İran, Suriye) Türkiye'ye sığınan sığınmacılara uluslararası hukuktan gelen yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla 7 insan hakları örgütle ortak karar alarak; faaliyet göstermektedirler.
3	Mültecider	Alman Welthungerhilfe desteğiyle, Sultanbeyli'deki Suriyeli ailelere 360 adet soba dağıttılar.
4	Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi	Bilgi destek çalışmaları, koruma çalışmaları ve gençlere yönelik çalışmaları bulunmaktadır.
5	AFAD	Barınma ve Gıda Yardımı, Eğitim Yardımı, İnsani Yardımı ve Afetlerde ve acil durumlarda sağlanan geçici barınma hizmetlerinin yanında AFKEN 2015 yılında BM tarafından En İyi Kamu Hizmet Ödülüne layık görüldü. Geçici barınma merkezlerinde yabancı dil, bilgisayar kursu ve gibi birçok sertifika kurslarıyla 225 Suriyeli'ye eğitim vermiştir.
6	Mazlumder	Suriye ve mültecilik başlığı altında izleme ve raporlama çalışmaları yürütüyor.
7	Mavi Hilal Vakfı	Okullarda eğitim veren öğretmenlerin maaşları, okulların temizlik ve yakıt masrafları, Suriyeli çocukların giyim ve kırtasiye masrafları da Mavi Hilal tarafından karşılanıyor. Okullarda müfredata karışmıyorlar, öğretmen ve malzeme desteği ana yardımları bulunmaktadır. Gaziantep'te 163 öğretmene Kilis'te 128 öğretmene ve Şanlıurfa'da ise 24 Suriyeli öğretmenin aylık ücretlerini vermekteler. Maaşlarının toplamda 500.000 TL civarında olduğu belirtiliyor.
8	Yuva Derneği	Barınma merkezlerinde yetişkin ve gençlere psiko- sosyal destek eğitimleri vermektedir. Derneğin çalışmalarından yılda 14.000 kişi yararlanıyor. Merkezlerde yürütülen eğitim icraatlarında yararlananların adeti 5000 kişi olarak belirtilirken kalan 9000 kişinin psikososyal destek programlarını takip ettiği belirtiliyor.
9	Mavi Kalem Derneği	Hatay ili sınır köylere ve Gaziantep'te kamp dışında yaşayan Suriyeli göçmenlere saha ziyaretleri, yaparak ihtiyaç çalışmaları yürütmüştür.
10	Helsinki Yurttaşlar Derneği	Mardin Nusaybin'deki geçici kabul merkezine 2500 yatak ve 500 hijyen kiti yardımı göndermiş olup, Suruç'a da 700 kişilik yardım paketi iletmiş.
11	Deniz Feneri Derneği	Barınma ve Gıda Yardımı.
12	Kamer Vakfı Gaziantep Şubesi	Dışarda kalan kadın, kız ve çocuklar için emniyetli mekanlar projesini hayata geçirdi. Bu projenin amacı fiziksel hissedecekleri psikososyal yardım sağlamaktı.
13	İHH İnsani Yardım Vakfı	Barınma, gıda ve giyecek yardımları AFAD ile yürütülen 3.500 konteyner kent 1000 adeti İHH tarafından hazırlanmış olup, içerisinde okullar, klinik ve mescitler bulunmaktadır.
14	Beşir Derneği	5 yıldır 81 ilde Suriyelilere yönelik yardım çalışması yapan dernek Kilis'te günlük 100 bin ekmek üretiyor günlük 10 bin kişilik sıcak yemek hizmeti vermektedir.
15	İHD İnsani haklar derneği	Sığınmacılara yapılan yardımların eşit olarak dağıtılması görevini üstlenmektedir.
16	İKGV İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı	Psikososyal ve hukuki konularda yardım sağlamak.
17	AID Uluslararası Doktorları Birliği	Sağlık Hizmetleri.

Tablo 8. (devam) Suriyelilere Yardım Yapan Ulusal Kurum ve Kuruluşlar

18	IMC İnternational Medikal Corps (Uluslararası Tıp Birlikleri)	Dernek Şanlıurfa'da mültecilere yönelik sağlık hizmeti vermek amacıyla sağlık kuruluşu açma çabasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.
19	HUGO Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırma Merkezi	Araştırma ve Raporlama Hizmeti.
20	Başak Kültür ve Sanat Vakfı	Kültür ve Sanat Aktiviteleri.
21	Yeryüzü Doktorları	Yaklaşık 35 milyon TL. değerinde sağlık projeleri gerçekleştirerek bölgedeki ihtiyaca cevap verecek nitelikte çalışmalar yürütmüştür.
22	Şanlıurfa Platformu	2012'de 60 sendika bir araya gelerek insanı yardım platformunu oluşturmuş.
23	Hayata Destek Derneği	Suriyelilere yönelik psikososyal konularda çalışmalar yapmaktadır. Bilgi ve danışmanlık hizmeti sunmaktadır.
24	SGDD Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği	Hukuki/ Sosyal Destek ve Dayanışma Hizmet sunmaktadır. 19 şehirde 24 saha ofisi bulunmaktadır.
25	Danimarka Mülteci Konseyi	Şanlıurfa ve Hatay bölgelerinde faaliyet göstermek olup Travma sonrası eğitimler vermektedir.
26	İzmir Müzisyenler Derneği	Kültür ve Sanat Etkinlerin konusunda destek çalışmalarını yürütmüştür.
27	Mülteci Derneği	Barınma ve Gıda yardımı sağlamıştır.
28	Halkların Köprüsü Derneği	Barınma ve Gıda yardımı sağlamıştır.
29	İGAM İltica ve Göç Araştırma Merkezi	Araştırma ve Raporlama Hizmeti.
30	Göçmen Dayanışma Ağı	Barınma ve Gıda Yardımı.
31	Can suyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Barınma ve Gıda Yardımı.
32	Gündem Çocuk Derneği	İzleme ve Denetleme Hizmeti.
33	TTB Türk Tabipler Birliği	Araştırma ve Raporlama.
34	Psikiyatri Derneği	Araştırma ve Raporlama.

Kaynak: Melih Cılga, https://dagmedya.net/2015/10/30/suriyeli-multeciler-icin-calisan-stklarin-interaktif-agharitasidevletin-boslugunu-stklar-doldurdu/ erişim: 15.03.2018

STK'ların Resmi Siteleri

https://www.savethechildren.net/our response Türkiye

sınırtanımayandoktorlar.org/hakkımızda/turkiyede-sinir-tanimayan-doktorlar/

https://www.rescue.org/country/Syria

https://www.caritas.org/where caritas work/europe/Türkiye

https://www.ihh.org.tr/arsiv/webimage/Türkiye

https://www.nrc.no/countries/ Europe/ Türkiye

http://www.unocha.org/Syrian- Arab-republic/Syria-country-profile/ Türkiye

http://www.hayatadestek.org/multecidestek/

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli SığınmacılarYapılanYardımlar

http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/

https://kızılay.org.tr/Haber/HaberDetay/3840

http://www.bulbulzade.org

Avrupa iltica yasalarına göre, korunma altındaki bireylerin iltica işlemlerinin eşit bir şekilde uygulanması koruma, bakım ve barındırmalarında minimum, insani ve ekonomik ve sosyal düzeyde uyulmasınıda içermektedir. Mülteci olanların hayatta kalmaları ve yaşam koşullarını devam ettirebilmek için ve psikolojik olarak korunması bu hedefler içerisinde yer almaktadır. Ancak asgari geçim seviyesini kapsayacak yeterli oranda yardımlar ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Göçmene ya para ödeniyor yada karneyle ihtiyaçlarının giderilmesi sağlanıyor. Tek tip uygulama olmadığında mültecilere uygulanan yardımlar ve geçim masrafları bulunduğu ülkelere tam anlamıyla birbirleriyle değişiklik göstermektedir. En çok mülteci alan ülkelerde tek başına yaşayan ve başvurusu onaylananlara yapılan yardımları bazı ülkeler bazında karşılaştırırsak;

Tablo 9. Suriyelilere Yardım Yapan Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar

1	Goethe Enstitut İstanbul	Ücretsiz Almanca kursları düzenliyor ayrıca Mavi kalem derneği ile bir sanat atölyesi düzenlemektedir.
2	Deuthsche Welthugerhilfe	İnsani yardım.
3	Help-Hilfezur Selbsthilfe (Kendi Kendine Yardım için Yardımı)	Barınma ve gıda yardımı.
4	Mercy Corps Türkiye	Suriyeli sığınmacıların göç ettiği ülkelerdeki özellikle Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin ihtiyaçların karşılaması yönünde çalışmalar yapmaktadır.
5	WFP Dünya Gıda Programı	WFP / Türk Kızılay'ı Elektronik Gıda Kartı, Mültecileri barındığı kamplarda gıda ve erzak alışverişi için kullanılıyor. Kamplarda kalan mültecilerin sahip olduğu kartlara sadece ayda 80 TL kredi yüklenerek, maliyetin 25 TL'si AFAD, kalanı WHO tarafından karşılanıyor.
6	CARE (Her Yerde Yardım ve Yardım İçin Çare Kooperatifi)	CARE International, dünya çapında 90'dan fazla ülkede faaliyet göstermektedir. Yoksullukla mücadele programları yürütmektedir
7	WHO Dünya Sağlık Örgütü	Sağlık Hizmetleri
8	ICMC (Uluslararası Katolik Göç Komisyonu)	Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin ABD'ne yerleştirme işlemleri ile ilgileniyor. Üçüncü bir ülkeye gitme durumlarında Birleşmiş milletleler mülteciler yüksek komiserliği bu uluslararası komisyona diğer bir ifadeyle ICMC'ye yönlendirmesi gerekmekte olup, fakat Suriyeli sığınmacılara Türkiye'de uygulanan geçici koruma nedeniyle bireysel başvurularını kabul etmediği için yakın dönemde Suriyeli mültecilere yönelik bir çalışmanın olmadığını ilerleyen süreçte Suriyelileri gruplar halinde yerleştirme çalışmalarını yapmak üzere olduğunu düşünüyorlar.
9	UNFPA Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu	Türkçe ve Arapça olmak üzere toplumsal ayrımcılığa bağlı olarak 300.000 civarında eğitim metaryellerinin sağlanması ile tevzi edilmesi eğitimciler tarafından feminist gruplara yönelik farkındalık oluşturma çalışmaları yapmışlardır. Ayrıca sivil toplum kuruluşu 5000 birim sabun ve 44.000 aile hijyen malzemesi ve gıda dışı malzemesi yardımında bulunmuştur.

Tablo 9. (devam) Suriyelilere Yardım Yapan Uluslararası STK'lar

10	UNİCEF	Türkiye'de 21 ilde faaliyette bulunan UNİCEF tarafından 400'ün üzerinde Geçici Eğitim Merkezi (GEM) inşa edilmiş olup 325.000 Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir. Aynı zamanda inşa edilmiş olan Geçici Eğitim Merkezi tarafından 498 okul yenilenmiş ve donatılmıştır. Suriyeli ve Türkiyeli olmak üzere 655.150 öğrenciye çanta ve kırtasiye malzemesi dağıtmıştır. Barınma merkezlerinin içerisinde ve barınma merkezleri dışında bulunan 13 bine yakın Suriyeli eğitimci olarak görev yapanlara teşvikler sağlanmış. Eğitimi desteklemek amacıyla okula gidemeyen okul çağındaki çocuklar için okuma ve yazmaya yönelik 21 adet kütüphane kurulmuştur. Destek eğitimi vermek amacıyla 29.875 Suriyeli gönüllü öğretmenlerde Olağanüstü durumlarda ve zorlu koşulların üstesinden gelmek suretiyle psikososyal eğitim verilmiştir. Okul öncesi eğitim kurularına 50 erken çocuk gelişim seti yardımı yapılmıştır. Ülkedeki 211 okulda Geçici Eğitim Merkezinde yaşayan33.000çocuğa400 yakın eğlenceye yönelik setler dağıtılmıştır.
11	OCHA (Birleşmiş Milletler İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi)	BM Güvenlik Konseyi kararları kapsamında sınır ötesi insanı yardım faaliyetlerini destekliyor aynı zamanda yardım ortaklarının Türkiye-Suriye krizine sınır ötesi müdahale ederek koordine ediyor.
12	UNDP Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı	Suriye sınırına yakın olan belediyeler tarafında verilen temel hizmetlerin geliştirilmesi.
13	Save the Childen İnternational (Uluslararası Çocukları Kurtarın)	Suriye'nin kuzeybatısındaki 53 okula destek veriyor ayrıca 34.500 çocuğun okul öncesi ve ilköğretime hazırlanmasına destek veriyor. Ayrıca Türk STK ile iş birliği yaparak 400 çocuğa eğlence etkinliklerine imkan sağladı, 4.400 çocuğa sıcak giysiler ve botlar içeren giyim malzemesi dağıtımı yaptı.
14	Norwegain Refuğee Council (NRC) (Norveçli Mülteci Konseyi)	NRC, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan Türk Dil ve Mesleki Eğitim kurslarını sunmaktadır. Ulaşım maliyetini karşılamak, çocuk bakımını sağlamak ve eğitime katılanlara günlük bir ücret karşılığında devam etmekte olan olası kazançları desteklemek de dahil olmak üzere, kadınların ve mali açıdan savunmasız bireylerin katılımını sağlamak için tasarlanmıştır.
15	GOAL	İnsani yardım malzemelerinin Türkiye ve Suriye'deki mültecileri ulaştırıp lojistik destek sağlamaktadır.
16	UNHCR	Sığınmacıların ülkelerinden ayrılmaya başladığı andan itibaren Suriye hudutlarından giriş yapanların kimlik bilgilerini rapor etme önerisinde bulunmuştu Türk hükümeti bu öneriyi kabul etmedi. Türkiye'ye giriş yapanlar AFAD tarafından kamplara sokulmadı. Fakat 2012 yılından itibaren BM örgütlerini sınırlı olarak kamplara giriş izin verildi. UNHCR şu an geri dönüş mülakatlarını izlemekle sorumlu aynı zamanda teknik destek faaliyetlerini yürütüyor.
17	IOM International Organization for Migration	Özellikle Hatay ve Adıyaman bölgelerinde, bulunan kamp dışında ikamet eden 47 bine yakımın mültecilere yardım malzemeleri dağıtmıştır. 14.871 Suriyeli sığınmacılara gıda ve hijyen malzemesi yardımında bulunmuştur. Suriyeli sığınmacılara ulaşım hizmeti sağlayarak 2014 tarihinden itibaren 778 çocuğun her gün okula ulaşmasını sağlamıştır.

Kaynak: Melih Cilga, (2015) mülteciler için çalışan STK'ların-interaktif-AG haritası devletin boşluğunu STK'lar doldurduhttps://dagmedya.net.suriyeli/(Erişim Tarihi:15.03.2018) https://dagmedya.net.suriyeli/

Tablo 10. Sınır Komşusu Ülkelerine Sığınan Suriyeli (2011-2018)

Ülkeler	Suriyeli Sayısı	Yüzde
Türkiye	3.500.66	63
Lübnan	991.165	17
Ürdün	661.860	11
Irak	250.000	4.4
Diğer Bölge Ülkeleri	162.000	3

Kaynak: BMMYK, Suriye Acil Durumu, http://www.unhrc.org.tr/ 2018) (Erişim Tarihi: 02.02.2019)http://www.unhrc.org.tr/

Lübnan; Lübnan, hükümeti daha önceki yıllarda yaşanan 1948-1949 Arap- Filistin savaşı sonucunda Lübnan'a yerleşen 500 bin Filistin olaylarıyla farklı bir tutum sergilemiştir. Zamanla bu sayı Lübnan siyasetini etkilemekte olup, gerek sınır komşusu Suriye ile olan ilişkisi sebebiyle Suriye krizine farklı bir davranış içerisinde bulunmuştur. 2018 yılı itibarıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerini göre Lübnan'ın ev sahipliği yaptığı Suriyeli sayısı 991,165'tir. Yardımları ve sayılarının tutulması BMMYK' ligi yapmaktadır. Lübnan, Türkiye gibi krizin başlarında Suriyelilere yönelik açık kapı politikası izlemiştir. Fakat bu açık kapı politikasıyla Suriyelilerin kalıcı olarak ülkeye yerleşmesi düşüncesiyle Suriyelilere yönelik kamp kurmama politikası uygulamıştır. Bu siyaset yukarıda belirtildiği 2014' yılından sonra Suriyelilerin Lübnan'a girişini kısıtlamaya açık kapı politikasından vazgeçmiştir (BMMYK Lübnan, 2018).

Ürdün; Lübnan gibi geçmişinde mülteci tecrübesi bulunan Ürdün yönetimi, Krizin başından itibaren özellikle BMMYK ile birlikte hareket eden. Ürdün'e yapılan göçlerin oranını direkt etkilemiş ve krizin insani boyutu dışındaki Ürdün üstündeki yükün nispeten azalmasına sağlamıştır. Suriye krizi kaynaklı Ürdün'e 2014 yılından sonra yapılan göçlerin sabit duruma geldiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, 2014 yılı Ürdün 606 bin Suriyeliyi barındırırken 2018 yılında bu sayı yaklaşık 662 bin kişiye ulaşmıştır. Bu sayı beklenenin üstüne çıkmıştır. Fakat göç sayısının artması üzerine 80'inden fazlası kamplar dışında hayatlarını devam etmektedir (BMMYK Ürdün, 2018).

Ürdün'ün Suriye krizinin insani boyutuna yönelik izlediği politikada üç hususu belirtmekte fayda bulunmaktadır. İlk olarak alan çalışması sırasında Ürdün'de bulunan Suriyelilerin sayıma katılmadığını Ürdün'deki Suriyelilerin sayısının BM kayıtlarından çok daha fazla olduğunu söylenmektedir. İkincisi Ürdün'deki Suriyeliler için yapılan mali

desteğin yeterli olmadığı belirtilmektedir. Yapılan yardımların toplam giderleri karşılamadığını ancak yapılan giderlerin büyük bir kısmını sağladığını ifade etmiştir. Nitekim kuruluşların ve diğer bağışçıların yapmış oldukları yardımların önemli bir yeri vardır. Ürdün, Türkiye kadar olmasa da krize düzenli cevap veren ülkeler arasında bulunmaktadır. Suriyelilerin ülkeye gelişinde kayıt altına alınması BMMYK tarafından yapılmıştır.

Irak; Suriye krizi nedeniyle Irak'a yönelik göçlerin farklı şekilde olduğu görülmektedir. İlk olarak, Irak Suriye'ye komşu ülkeler arasında en az göç alan ülke durumundadır. BMMYK' nın 31 Mart 2018 tarihinde yayınladığı bölgelere bakıldığında, Irak'a Suriye'ye komşu olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün'den çok daha az sayıda, 250.000 Suriyelinin göç etmiştir. İkinci olarak Irak'a yapılan göçler, diğer bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında Üçüncü olarak Irak siyaseti yaşadığı istikrarsızlığında etkisiyle, Türkiye, Lübnan ve Ürdün'e bakarak Suriyelilere karşı açık kapı politikası uygulamamıştır. Suriye'den gelen mültecilere karşı farklı politikalar uyguladığını ifade etmekte yarar var. Bağdat hükümeti, her ne kadar 2012 Temmuz ayında Suriye'den göç etmeye başlayan ve sayıları giderek yükselen mültecilerin acil insani durumlar dışında sınırlarını Suriyelilere kapatmıştır. Irak merkezi yönetimi, bununla beraber Suriyelilere temel hizmetlerden yararlanma hakkı vermiş olup serbest dolaşma ve çalışma izni vermemektedirler.

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ne göç eden Suriyelilerin bu bölgeyi tercih etmelerindeki sebep jeolojik açıdan yakın olduğu kadar etnik, toplumsal ve kültürel yönlerinin ortaklığın halk ile daha yoğun olmasıdır.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, Suriye krizinin insani boyutu kapsamında Irak'a karşı yönelik göçlerde Irak'ta farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. İlk olarak Irak yönetimi kapılarını açarak Suriyelileri barındırmayı düşünmüş olsa da zaten sağlanamamış olan ve kritik düzeydeki güvenlik sorunları sebebiyle olayları geri planda bakarak görmezden gelmiş ve sınır kapıları kapatmıştır (BMMYK Irak, 2018).

4. TÜRKİYE' DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN TEMEL SORUNLARI VE YAPILAN KAMUSAL HİZMETLER

4.1. Toplumsal Sorunlar

Türkiye'de bulunan sığınmacıların doğal olarak toplumla bir uyum sorunu ile karşılaştığı öngörülmektedir. Türkiye'deki sığınmacılar ile bölge halkı arasında ırk, kültür ve muhakkakki dil sorunu bu sorunların başında yeralmaktadır (ORSAM, 2015: 16). Suriyelilerin menfur olaylardan dolayı ülkelerini bırakıp kısa sürede ve çok sayıda Türkiye'ye gelmeleri ve ani hareketlilikten ötürü hazırlıksız bir şekilde şehirlere dağılması ve dağıldıkları bölgelerde bu göçlere, yasanın (evveliyatında) bir düzenleme içerisinde bulunmayışı toplumun bir kısmında bu mecrada namüspet bir algı meydana getirmesine sebebiyet vermektedir.

Her ne kadar inanç olarak aynı özelliklere sahip olmakla beraber Suriyeliler ile Türk halkı arasında önemsenmeyecek derecede farkların olduğu söylenebilir. Davranış, hal ve hareket düşünüş farkları bulunmaktadır. Bu farklar toplumsal sorunların temelini teşkil etmekte olup ayrıca bu kişilerin istihdam durumu da eklenince halk bazında Suriyelilerin bir yük olduğu görülmektedir. Şüphesiz ki bu kanı iki toplum arasında çatışma çıkarmakta olup gerilimi tırmandırmakta ve insanlar arasındaki uyum sürecinde tıkanıklığa yol açmaktadır.

Yücebaş (2015) tarafından Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bazı bölgelerde yapılan bir araştırma sonucunda, ankete cevap veren kişilerin %60'ı, Suriyelilerin iş ve aş konusunda önemli sorunların ortaya çıkmasına neden oldukları savını savunmuşlardır. Katılımcıların %49,1'i Suriyelilerin etkisi nedeniyle sağlık hizmetlerinde çeşitli sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan kişiler farklı sorunların ortaya çıkmasında ya da mevcut problemin daha da belirgin hale gelmesinde Suriyelilerin önemli olumsuz katkılarının olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle kira fiyatlarındaki artışların temel kaynaklarından birisinin de Suriyeliler olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal yaşantı içerisinde de kültürel değer yargılarından kaynaklı uyuşmazlıkların yaşanması Suriyelilere yönelik algılarda olumsuzluklara neden olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte Suriyelilerin bulundukları yerleşim alanlarında aşırı şekilde gürültü çıkardıkları, ses kirliliğine neden oldukları, Türk kültürüne uygun olmayan tutum ve davranışlar sergiledikleri, vb. hususlarda da şikayetlerin olduğu tespit edilmiştir (Yücebaş, 2015: 44-46). Bazı bölgelerde çevreyi

rahatsız edecek şekilde müzik sesi açma, yüksek sesle konuşma, tartışma, kavga, kadınlara yönelik göz tacizleri, vd. davranışlar sergilemeleri nedeniyle muhtelif huzursuzluklara neden oldukları da belirtilmektedir (Koyuncu, 2014: 131-151).

Sığınmacı olarak Türkiye'de yaşamaya devam etmesinin çok fazla sayıda sorunlara neden olacağının kanısını savunanların oranı %76 olmakla beraber, toplumun belli bir kısmının %20'si Türk halkı ile uyum sorunu yaşayacağı öngörmektedir (Demir, 2015: 7). Diğer bir ankete katılanların yapmış olduğu ankette Türk haklı ile Suriyeli sığınmacıların uyum sağlayacağını savunanların oranı ise %66,9'dur (Erdoğan, 2014: 45).

Suriyeli sığınmacıların fazla ikamet ettiği (Suriye sınırı illerinde) bölgelerde gıda fiyatları konusunda artışların sebebi olarak Suriyelileri sorumlu tutanların oranı %75'dir (Demir, 2015: 17).

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı, Kırıkhan ilçesinde yerli halkın %26'sının konut ve kira fiyatlarındaki yükselişin %25'inin bölgede yaşanan işsizliğin yükselişinden, %27'si kamu kurumlarındaki artan hizmetlerin yükünün nedeni Suriyeli sığınmacıları suçlamaktadır. Kilis'te yaşayan yerli halkın %86'sı sığınmacıların işsizliğin artışa sebep olduğunu savunmaktadırlar. Yapılan anket sonucunda yerli halkın %6,5'i Suriyelilerin işsizlik üzerinde herhangi bir artışa neden olmadığını savunmaktadırlar (Memiş, 2015: 108).

Genel olarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin Suriyelilere gereğinden fazla bir yardım elini uzattığı, bu yardımları Suriyelilerin haketmediğini hem ülkeyi zararı uğrattığı hemde bölge ekonomisinin zayıflattığı toplum içinde kendi vatandaşlarına, kendi insanlarına yardım yapılmadığı, muhtaç durumda olanların görülmediğini Suriyeden gelen sığınmacılara yardım yapıldığı görünürde olsa da çok da gerçeği yansıtmamaktadır. Suriyeliler Türkiye'den hemde diğer ülkelerden yardım almakta hem de insanların işsiz kalmasına ve iş aramasına neden olmakta denilmektedir.

Suriyeli mültecilere yönelik içerde var olan bu algılar tansiyonu çoğaltmaktadır. Suriye ve Türkiye arasında meydan gelen olumsuz olaylar zaman zaman krizlere dönüşmekte ve bir güvenlik zafiyeti meydana getirmektedir. Gaziantep'te meydana gelen vakalarda on bir Suriyeli yaralanmış, sokaklarda Suriyelilere saldırılmış ve araçlara zarar verilmiştir (Cnntürk.com., 12.08.2014). Bu gibi vakaların meydana geldiği Kahramanmaraş'ta ise Suriyeliler ile bölge insanıyla yaşanan münakaşalarda ciddi şekilde yara alanlar mevcuttur. Bilahare Kahramanmaraş'ta çok sayıda bölge halkının bir araya

gelerek Suriye halkını istemiyoruz diyerek protesto etmişlerdir (hürriyet.com.tr., 14.07.2014). Gaziantep ile Kahramanmaraş'ta meydana gelen vakalar Suriyelilerin çoğunlukla ikamet ettikleri başka şehirlerde de zaman zaman meydana gelmektedir.

Gerçekleşen Suriyeli sığınmacı göçü bölge illerinde ve çevresinde ikamet eden çeşitli etnik, toplumsal gruplar arasında bir ayrışma ve ötekileştirme sürecinin başlamasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacılar ile bölge halkı arasında meydana gelen ideolojik ve mali sorunlar bölgedeki ortamda daha fazla huzursuzluk yarattığı düşünülmektedir. Bazı bölgelerde de Suriyeli sığınmacılara yönelik genel düşünceye göre bir kaygı ve kuşkunun etken olduğu kanısına varılmaktadır (Koyuncu, 2015: 462).

Yakın zamanlarda Suriyeli sığınmacıların ülkesine hainlik yaptığı ve bilhassa olumsuz düşüncelerin, olumsuz bir boyut kazanmış olduğu görülmektedir. Sosyal medya üzerinden yapılan yazışmalar ve paylaşımlarda, Suriye halkına dönük öteleyici ve bazende dışlayan bir lisanın tercih edildiği kanısına varılmaktadır. Yükselen tansiyon ve artan öteleyici ifadeler Suriyeli sığınmacılar babında ivedilikte tedbirler getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Suriyede yaşanan savaşın uzun sürmesiyle birlikte, ülke dışına göç eden kişilerin ülkeye geri dönmesi gecikmiştir. Bu kimseler başta komşu ülke Türkiye olmak üzere yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedirler.Bu zorunlu yaşam hem onlar açısından, hem de misafir oldukları ülke halkı tarafından bazı sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Çünkü yeni halk kitleleri ve yeni yerleşim alanları yeni bir yaşam şeklini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda göç, fiziksel hareketliliğin yanı sıra sosyo-ekonomik, demografik ve psiko-sosyal değişimleri de beraberinde getiren bir yapılanma ya da farklılaşma sürecidir (Atmaca, 2020:65).

Savaşın devam ediyor olması ve bu bağlamda gelecek ile ilgili mevcut olan belirsizlikler mevcut sorunların çözümlerini de zorlaştırmaktadır. Özellikle Türkiye genelinde kontrolsüz bir şekilde iskan olunan Suriyeliler başta temel ihtiyaçlarının optimal bir şekilde karşılanamaması olmak üzere muhtelif sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum sadece onların değil, Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve demografik yapısını da zarar vermektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin yaşadığı temel sorunlar ve bu sorunların çözümü için sunulan kamu hizmetleri ve gerçekleştirilen faaliyetler ayrı başlıklar halinde ortaya konularak mevcut durumun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanacaktır.

Türkiye'de yaşayan yerli halk ile sonradan göç eden Suriyeliler arasında dil, kültür, demografik ve toplumsal farklılıklar bulunmaktadır (Orhan 2014:9). Birbirinden farklı özelliklere ve yaşayış şekline sahip olan iki farklı toplumsal yapının ani, hızlı ve yoğun bir şekilde bir arada yaşamaları ve birbirlerine uyumlu bir şekilde entegre olabilmeleri çok olası ve kolay bir durum değildir. Özellikle daha önce bahsedilen bazı toplumsal önyargı ve isabetsiz uygulamalar nedeniyle bu adaptasyon çok daha sancılı bir hal almaktadır. Hükümet, sivil toplum kuruluşları ve bazı bireysel gayretler ile bu sorunun aşılması yönünde çaba sarfedilse de ülkenin içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklar ve sosyal kutuplaşmalar bu çabaların olumlu etkilerinin önünde ciddi engeller teşkil etmektedirler.

Türkiye, tarihsel olarak daha önce de toplu göç hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. Ancak bu göçlerde genellikle göç eden halk kitleleri ülkenin daha önceden belirlenmiş muhtelif yerlerinde toplu olarak iskân edilmiştir. Ülkeye yeni gelmiş olan bu topluluklar belirli bir süre yöre halkıyla önemli ölçüde izole edilmişlerdir. Bu süreçte kendi içlerinde yoğun bir dayanışma içerisine girerek yeni yerleşim alanları ile adaptasyon süreçlerini başarı ile gerçekleştirmişlerdir. Zamanla yerli halk ile çok yönlü iletişim ve etkileşim içerisine girerek tam bir uyum sağlanmıştır. Hatta günümüzde bu sosyal gruplar arasında belirgin bir ayrım yapabilmek oldukça zorlaşmıştır. Ancak Suriyelilerin ülke içerisindeki iskânında böyle bir politika izlenmemiştir. Daha da önemlisi temel bir iskân ve istihdam politikası oluşturulmamıştır. Kısa bir süre kamplarda tutulan göçmenlerin zamanla ülke içinde serbest dolaşımına izin verilmiştir. Bir plan ve denetim dâhilinde yapılmayan bu serbest gezinim göç yönetiminde kontrolün azalmasına neden olmuştur. Ülke içerisinde aktif, kontrolsüz ve denetimsiz göç hareketleri ortaya çıkmıştır.

Her ne kadar planlama ve denetim üst seviyelerde yapılsa da belirli düzeylerde göç ile ilgili sorunların oluşmaması düşünülemez. Sezik'in (2020:2017) de belirttiği üzere göç, kendi içerisinde zorlu bir süreçtir. Bu nedenle de sorunlara neden olabilmektedir. Hatta bazen aynı ülke içinde ya da kendi milletinin içerisine yapılmış olması bile bu problemleri azaltamayabilmektedir. Çünkü göç çok yönlü ve çok boyutludur.

Suriyeliler ve Suriye toprakları geçen yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer almaktaydı. Dolayısıyla her iki toplumsal grubun ortak bir mazisi ve etnik-inanç bazlı ortak değerleri bulunmaktadır. Ancak ayrı bir siyasal ve coğrafi yapı içerisinde geçen zaman birçok ayrışmaya ve farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Hazırlıksız, kontrolsüz ve belirli bir planlama dâhilinde olmayan zorunlu birliktelik kitlesel huzursuzluklara, tepkilere ve yer yer fiziksel mücadelelere neden olmaktadır.

4.1.1. Barınma Sorunları (Kamp İçinde ve Kamp Dışında)

Akademik yazın ve uygulamada daha önce sıklıkla kullanılan "misafir" kavramının normatif bir karşılığının bulunmaması nedeniyle artık Suriyeliler için "mülteci (şartlı)" terimi kullanılmaktadır. Özellikle uluslararası hukukta en geniş haklar sunan statünün "mülteci" olması, bu kavramın önemini daha da çok arttırmaktadır. Asgari olarak uluslararası standartlara uyumlu olan bu hak, geri dönmeye zorlamama, kamplarda yaşama, diğer temel ihtiyaçların sunulması vs. gibi bir kapsama sahiptir (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1007-1062)

Türkiye'ye sığınan Suriyeliler "şartlı mülteci" olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Ülkeye ilk giriş yaptıkları dönemde tamamı olmasa da önemli bir kısmı kamplarda iskân edilmiştir. Ancak sayının çok hızlı ve kontrolsüz bir şekilde artmaya devam etmesi ile mevcut kamplar yetersiz hale gelmiştir (Barın, 2015). Bu nedenle bina sayısı, nüfus yoğunluğu, demografik yapı, iş imkânları, vb. gibi kıstaslara göre mültecilerin bir kısmı ülke geneline dağıtılmaya başlanmıştır. Ancak bu dağılımın gerçekleşmesinde ve ülke içi mülteci hareketlerinde kontrol ve denetimin etkin bir şekilde gerçekleştirilebildiği söylenemez. İl göç idaresi müdürlükleri ve valilikler başta olmak üzere kamu kurum ve idareleri tarafından bazı etkin uygulamalar, kontroller ve denetimler yapılmaktadır. Ancak Suriyeli nüfusun iskân, istihdam ve uyumu ile ilgili olması gereken başarı düzeyine halen daha ulaşılamadığı görülmektedir.

Ekonomik durumu iyi olan ya da hayatını ikame ettirebilecek düzeyde bir kazanç getirici işe sahip olan mültecilerde barınma ile ilgili genel bir sorun bulunmamaktadır. Ancak özellikle düşük gelir düzeyine sahip olan ailelerde zaman zaman barınma ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Mültecilere olan yerel önyargılar, kültürel farklılıklar, yetersiz ekonomik gelire sahip olma gibi durumlar bu kesimin barınma sorununun daha da çok pekişmesine olumsuz katkı sağlamaktadır. Barınma konusunda yaşanan sorunlar, beraberinde güvenlik sorunlarını da ön plana çıkartmaktadır.

Barınmaya yönelik sorunların başında ikame edilecek yerlerin olmaması gelmektedir. Ekim 2018 tarihi itibari ile Hatay ili Altınözü ve Yayladağı ilçelerinde 2'şer çadır kent,

Reyhanlı'da 1 geçici kabul merkezi, Şanlıurfa ili Ceylanpınar, Akçakale ve Viranşehir ilçelerinde de 1'er, Kahramanmaraş Merkez'de 1, Osmaniye Cevdetiye'de 1, Adıyaman'da 1, Mardin Midyat ve Nusaybin'de 1'er, Adana Sarıçam'da 1 çadır kent ile Kilis'te 2, Hatay Apaydın, Şanlıurfa Harran, Malatya Beydağı ve Gaziantep Nizip'te 1'er konteynır kent bulunmaktadır.

Tablo 11. AFAD Geçici Barınma Merkezleri (Kasım 2018)

Türkiye'deki Toplam Suriyeli Sayısı			: 3.577.792
Geçici Barınma Merkezleri Toplam Mevcudu			: 234.062
İL	BARINMA TİPİ	MEVCUT	TOPLAM MEVCUT
HATAY	4013 Konteyner	13.337	17.425
	32 Betonarme bölme	4.088	
	824 Çadır	-	
G.ANTEP	5003 Çadır	20.150	23.982
	908 Konteyner	3.832	
Ş. URFA	18.565 Çadır	70.239	81.314
	2.069 Konteyner	11.075	
KİLİS	6.675 Konteyner	25.121	25.121
MARDİN	1.080 Çadır	4.035	4.035
K. MARAŞ	5.004 Konteyner	22.008	22.008
OSMANİYE	4.102 Konteyner	14.667	14.667
ADIYAMAN	2.302 Çadır	9.097	9.094
ADANA	6.136 Konteyner	26.973	26.973
MALATYA	1.977 Konteyner	9.443	9.443
TOPLAM	58.680		234.062

Kaynak AFAD Barınma Merkezlerinde Son Durum (Erişim Tarihi: 15.10.2018)https://www.afad.gov.tr/

Tablo 12. Suriyeli Sığınmacıların İl Bazında Dağılımı (Haziran 2020)

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İSTANBUL	547.238	%3,64
*ŞANLIURFA	441.792	%21,7
*HATAY	426.869	%26,52
*GAZİANTEP	426.869	%21,38
*ADANA	237.280	%10,69
MERSİN	201.189	%11,69
BURSA	170.705	%5,70
İZMİR	142.995	%3,31
*KİLİS	114.797	%80,54
KONYA	106.422	%4,82
*MARDİN	87.096	%10,50
ANKARA	91.422	%1,66
*KAHRAMANMARAŞ	87.201	%7,62
KAYSERİ	77.781	%5,60
KOCAELİ	56.684	%2,97
*OSMANİYE	48.572	%9,09
DİYARBAKIR	33.547	%1,94
*MALATYA	29.713	%3,73
*ADIYAMAN	24.478	%3,93

*İşaretli İllerde Geçici Barınma Merkezi Bulunmaktadır[9].

Tablodan da anlaşılacağı üzere Suriyelilerin %96'sından çoğu kamp dışında yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacıların yerli nüfusa oranla fazla yaşadığı il %80,54 oran ile yani 114.797 kişi ile Kilis, en az yaşadığı il %0.01 oranla yani 25 kişi ile Bayburt'tur. Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Kilis, Osmaniye ve Malatya'da Suriyeli halkın yaşamlarını idame ettirebilmeleri için geçici barınma merkezleri bulunmaktadır. Bu barınma merkezlerinde Suriyeli sığınmacıların her türlü ihtiyaçları karşılanmaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 30 Araklık 2019 itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı statüsü verilmiş olan Suriyeli sayısı 110 bin kişi olarak açıklanmıştır. Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı 19 Eylül 2019 tarihi itibarıyla 450 bin kişi, ülkesine dönen Suriyeli sayısı 402 bin 11 olarak, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Türkiye'de çalışla izni verilen Suriyeli sayısı 31.115 kişi olarak açıklanmıştır[10].

[9] Göç İdaresi Arşivi ve Raporu Türkiye'deki Suriyeli sayısıhttp://www.goc.gov.tr/ (Erişim Tarihi 11.06.2020)
[10] Göç İdaresi Arşivi ve Raporu", İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki Suriyeli sayısı http://www.mülteciler.org.tr/ (Erişim Tarihi: 13.06.2019)

15 Ekim 2018 tarihi itibarıyla, AFAD'a göre; Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Malatya, Kahramanmaraş, Osmaniye, Mardin, Adana illerinin sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde 174.256 Suriyeli bulunuyor. Kamplar dışında çeşitli illerde ise 3 milyon 577 bin 792 Suriyeli yaşamaktadır[11]. Suriyeli mültecilerin çoğunluğu sınır bölgelerindeki çadırkentler ve konteynırkentler kurularak yerleştirilmişlerdir. 27.675 adet kurulan çadır ve betonorme bölmede 54.703 kişi yaşamakta olup %30.6'sını kamplar da yaşamını idame ettiriyor. Konteyner kentlerde ise 124.262 kişi %69.4 kalıyor. Bu kamp dışında kalanlar ise müstakil ev veya apartman dairesinde yaşamını idame ettirmektedir. Müstakil ev veya apartman dairesinde kalanların çoğu Suriyeli zengin aileler ve bunların da bir kısmının oturma izni bulunmaktadır.

AFAD'ın Türkiye'ye girişlere ilişkin yayınladığı verilere bakıldığında Suriye hududuna yakın yerlerde kurulan kampların ne kadar geniş kapasiteli olursa olsun bu büyük dalga karşısında eksik kalacağı açık şekilde ortadaydı.[12] Bu nedenle başkent duruma müdahale ederek hızlı bir biçimde Türkiye'ye giriş yapan mülteciler için bir kısıtlama getirme yoluna gitti. Vatanlarından ayrılmak mecburiyetinde olan Suriyeliler büyük çoğunluğu başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'da hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadırlar.

4.1.2. Güvenlik Sorunları

İnsanların varoluşundan itibaren tarih sahnesinin hep izini taşımıştır. Göç olayı ile birlikte insanlar fiziksel ve mekansal olarak yer değiştirmek zorunda olmakla beraber yaşam, kültür, dil, davranış biçimlerini geride bırakarak yeni veya yabancı bölgelere uyum sağlamak zorunda olmuşlardır. Göç bireyin veya toplumların gelenek, görenek ve kültürel yaşamalarının geride bırakılmasına, terkedilmesine sebep olduğu ele alındığında ruhsal ve psikolojik etkileri daha da önem arzetmektedir. Yeni ikamet edilen mekanda kayıplarla birlikte, kimsesiz kalma duygusu, kültürel değerlerdeki belirsizler, zorlukları izah eden ve ruhsal bozuklukları işaret eden değişkenlerdir (Ilgar, 2015: 167).

Güvenlik, toplumların temel ihtiyacı olup, yokluğu kabul edilemeyecek bir kamu hizmetidir. Kişinin en başta can ve mal güvenliği olmak üzere, fiziksel, zihinsel, ekonomik, vd. tüm yaşamsal faaliyetleri bu kamu hizmeti kapsamında yer almaktadır. Güvenlik,

[11]AFAD 2018 Raporuhttp://www.afad.gov.tr/ (Erişim Tarih:15.10.2018)
[12] Bahadır Selim Dilek, *Suriyeli göçü*, Ankara, Kripto Yayınları, 2018, s:70

bireylerin fiziksel ve psikolojik saldırılardan korunmasını, güvenli bir ortamda barınmasını, yaşamın her alanında kendini emniyette hissetmesi gereksinimini bünyesinde barındırır (Dönmez ve Bedir, 2020: 58). Güvenlik, birey ve toplumun varlığının doğrudan kaynağı ve teminatıdır. Bu sebepledir ki kendilerini güvende hissetmeyen toplumlar, zaman zaman göç etmek zorunda kalmışlardır.

Güvenlik sorunu çift yönlüdür. Bir yandan ülkeye göç eden sığınmacıların güvende olması ile ilgili durumları kapsamına alırken, diğer yandan da bu sığınmacıların yaşadığı yerlerde bir güvenlik sorunu oluşturmamasıyla da ilgilidir. Suriyelilerin can ve mal güvenliklerinin sağlanması ile ilgili şu ana kadar belirgin, genel bir sorun ortaya çıkmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı ölçüde ve statüde güvenlikleri sağlanmaktadır. Bununla birlikte bazı Suriyelilerin toplu olarak yaşadıkları yerlerde bizzat güvenlik sorunu haline gelmesi de kamuoyunda dillendirilen bir konudur. Kaldı ki genel anlamda göçmenler her zaman kendi içinde bir güvenlik riski taşıdığı gerçeği göz ardı edilememektedir. Çünkü devletler ne kadar özenli olsa da kendisine sığınan, iltica eden tüm herkesin amaç ve düşüncelerini doğru tespit edemez.

Güvenlik, toplumların temel bir ihtiyacı olmakla beraber insanlar hep güvenlik arayışına girmişlerdir. Kendilerini güvende hissetmeyen toplumlar yaşamları boyunca göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Bunun sonucu olarak kültürel yaşamın değişimine neden olmakla birlikte güvenlik sebebiyle göç ettigi ülkelerde de birçok sıkıntılara neden olmuşlardır.

Özellikle 2000 li yılların sonrasında meydana gelen, 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde hızla artan güvenlik sorunları göçmenlere karşı güvenlik zafiyetinde artış göstermektedir. 2014-2017 arası dönemde düzenlenen saldırılar göçmenlere yönelik var olan olumsuz düşünceleri arttırmakta, mevcut ayrımcılık ve ötekileştirme için bir bahane yaratmaktadır.

Tablo 13. 2014-2017 Yılları Arası İşlenen Suçlara Ait Veriler

Adli Vaka	2014	2015	2016	2017 (İlk 6 ay)
Türkiye Toplamı	1.870.374	1.858.120	1.876.816	946.306
Suriyeli Sığınmacılar	10.352	13.557	14.457	7.157

Kaynak: http://www.içişleri.gov.tr/ basın açıklaması (Erişim Tarih: 05.07.2017) http://www.içişleri.gov.tr/

İçişleri Bakanlığı'nın 05.07.2017 tarihinde açıkladığı rakamlara göre, Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye'deki toplam asayiş olaylarına oranı (2014-2017 arasında yıllık ortalama) yüzde 1,32 olarak gerçekleşmiştir ve bu olayların önemli bir kısmının da, kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan adli olaylar olduğu belirtilmiştir.

Tablo 14. 2015 Yılı İçerisinde Türkiye'de İşlenen Suçlar (2012-2019)

Suç Türü	Türkiye Uyruklu	Suriye Uyruklu
Öldürme	8.275	28
Yaralama	23.726	4
Cinsel Suçlar	5.318	22
Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma	2.700	2
Hakaret	3143	-
Hırsızlık	29.905	188
Dolandırıcılık	3.770	10
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti	11.691	452
Sahtecilik	6326	10
Kötü muamele	54	-
Zimmet	217	-
Rüşvet	84	-
Kaçakçılık	3122	46
Trafik suçları	2582	-
Orman suçları	317	-
Ateşli silahlarla ilgili suçlar	4209	17
İcra İflas Kanunu'na muhalefet	13013	8
Tehdit	7.807	1
Mala zarar verme	2.307	-
Görev yaptırmamak için direnme	1.469	-
Ailenin korunmasın tedbirine aykırılık	5.236	10
Diğer suçlar	18.615	80
Toplam	153.586	980

Kaynak: TUİK verilerinden alınmıştır, 2019.

Tablo 14'e bakıldığında Suriye uyruklu kişilerin suça karışma onanını düşüklüğü gerçeği yansıtmadığı birtakım tedirginliklere sebebiyet vermektedir.

Sığınmacıların sebep olduğu güvenlik sorunlarını değişiklik göstermekte olup bulaşıcı hastalıklardan, sınır güvenliği ve canlı bomba saldırılarına kadar çeşitli risk gruplar ve suç alanları bulunmaktadır. Bunlar birbirleriyle bağlantılı ve ilişkilidir. Örneğin yeterli düzeyde eğitim almayan, eğitim şartlarına ulaşamayan Suriyeli genç ve çocukların töre ve ahlak kurallarına aykırı suç işlemesi ve suç örgütlerince kullanılması olası durumdur. Suriyelilerin toplumda dışlanması ve kültürel uyumsuzluklarda sonucunda suç işleme meyillinde

arttırmaktadır. Problemler birbiriyle ilişkili olup, çözümü zaman alıcı bir süreci içermektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye girişiyle beraber şehirlerde suç oranlarında artış yaşandığı söylenmektedir. Yapılan araştırmalarda hırsızlık, fuhuş, gasp ve kamu malına zarar verme suçlarını Suriyelilerin yaygın olarak işledikleri yönünde toplumda güçlü bir düşünce oluştuğu görülmektedir.

Yapılan araştırma ve anket sonuçlarında, Şanlıurfa'da Suriyelilerin gelişiyle birlikte suç oranının arttığına inananların sayısı %56,3 dür (Karasu, 2016: 1013). Kilis'te yapılan bir araştırmada Türkiye'deki, Suriyeli sığınmacıların suç oranını %77,5 arttırdığını düşünmektedirler (Memiş, 2015: 109).

2011-2013 yılları arasında Suriyeli sığınmacılardan yalnızca %0,4'ü suça karışmıştı. En son Başbakan tarafından yapılan açıklamada Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ülkede işlenen tüm suçların yalnızca %1,32'sini işlediği açıklanmıştır" (milliyet.com., 05.07.2017).

Batı toplumlarında çoğu zaman göçmenlerin ya da farklı etnik kimliklere sahip bireylerin suçlu oldukları söylenmesi ya da daha çok suç işledikleri yönündeki toplum algısı suç korkusunun sebep olduğu itimatsızlık düşüncesinin, yabancılara karşı süre gelen önyargı, bilinmezliklerin ve endişelerin bir neticesidir. Etnik kimliğe sahip olanlar suç işlemese bile, suçlu olarak öngörülmekte, göçmenlerden uzak durulması gereken kimseler olarak yaftalamaktadırlar. Benzer bir biçimde, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik suç işledikleri algısı, suç korkusunun sebep olduğu önyargı ve bakış açısının bir sonucudur.

Öte yandan asıl mühim olan, Suriyelilerin ne kadar suça karıştıklarından daha çok Suriyeli sığınmacıların suç işlemek için oluşturdukları potansiyeldir. Çoğu Türkçe bilmeyen, eğitimsiz, mali gücü olmayan ve işsiz Suriyeli sığınmacılar suç çeteleri için ideal birer elemandır. Zaten şiddet içinde büyüyen bu insanların şiddet eğilimi göstermesi ya da suça karışması şaşırtıcı olmayacaktır.

Yaşanan işsizlik, yaygınlaşan ekonomik sıkıntılar sebebiyle Suriyeliler içerisinde suç sürekli artmaktadır. Suriye'den getirildiği söylenilen ve çok eski yıllara ati olan İncil'i Bursa'da pazarlamaya çalışan Suriyeli kişiler yakalanmıştır (milliyet.com, 08.03.2017). Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki savaştan kaçarken beraberlerinde getirdikleri altın gibi ziynetleri İstanbul'da çalan bir Suriyeli çete ele geçirilmiştir.

4.1.3. Sağlık Sorunları

Sağlık problemi ve sağlık hakkı insanların sağlıklı bir şekilde hayatlarını idame ettirebilmesi için sahip olduğu temel haklardandır. Sağlık hizmetleri ve sağlık malzemeleri sağlık alanında çalışan personel doktor, hemşire, ebe, sağlık teknisyeni vb. ülkeye yüksek maliyetli bir hizmettir.

T.C. 1961Anayasının ilgili maddesinde devletin görevi olarak herkesin sağlıklı olarak yaşayabilmesi için bakım görevinin devlet sorumluluğunda olduğunu açıklamaktadır. İnsanlara sunulan sağlık hizmeti insan sağlığı açısından fizik bütünlüğünü ve ruhsal dengesini korumak amacıyla idame ettirebilmek, gerekli ortamda saglık hizmeti veren doktor, hemşire, ebe, sağlık personeli vb. olarak düşünüldüğünde yüksek maliyetli bir hizmet olup insan sağlığı açısında başka bir hizmetle mukayese edilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla sağlık hizmeti tabiatı geregi hayati öneme haizdir (Özcan, 2016).

Türkiye giriş yapan Suriyelilerin sayısının her geçen gün artması, diğer tüm illere de dağılması sonucunda gündeme gelen sağlık problemlerinin çözümü için 2013 yılın da çıkartılan 12816 sayılı genelge çerçevesinde Türkiye'ye sığınan sığınmacalara yönmelik sağlık hizmetleri ve tüm tedavi giderlerinin herhangi bir ücrete tabi tutulmayacağının önü açılmıştır. Bununla birlikte Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler özel sağlık kuruluşlarına doğrudan başvuramayacağını belirtmiştir (AFAD, 2015).

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın 2014/4 sayılı Geçici koruma altındaki yabancılara ilişkin hizmetlerin yürütülmesi başlıklı genelgesinde, acil sağlık hizmetleri hariç sunulan hizmetlerden geçici koruma statüsünün yükümlülüklerini yerini getirenler yararlanacağını ifade etmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, kayıt altında olmayanlar için acil durumlarda Türkiye'de bulunan sağlık kuruluşlarına ve sağlık hizmetlerine erişebilmektedirler. Kayıtlı bulunanlar ise, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın genel sağlık sigortalıları için belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ücretleri içerisinde temel ikinci ve üçüncü basamak sunulan sağlık hizmetlerindeki hizmet, ücret ve sağlık giderlerinin tutarları ile birlikte arada çıkan farklar AFAD tarafından karşılanmaktadır. Diğer bir durumda ise aşırı, yüksek tutarlı ilaçların ödeme tutarları Suriye'li sığınmacıların zor durumlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır (Yonca, 2014: 31).

İç karışıklık sebebiyle sınır bölgelerinde bulunan illerdeki devlet hastanelerinde aşırı bir yoğunlukla Suriyelilere hizmet vermekte (%30 ili %40 oranda) ve sınır illerdeki Hatay, Gaziantep, Adana, Şanlıurfa, Mardin ve Kilis'te bulunan 61 devlet hastanesi 38 özel ve 5 üniversite hastanelerinde kapasite sorunundan dolayı yoğunluk yaşanmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015:7). Pandemi sürecinin tek başına yoğunluk oluşturduğu bu süreçte mülteci yoğunluğunun da yaşanması sağlık problemleri açısından olumsuz bir etken olmuştur.

İç karışıklığın çıktığı günden itibaran Türkiye akın eden ve geçici koruma kapsamında kayıt altına alınan Suriyelilere yönelik sunulan sağlık hizmetleri, Türk vatandaşları gibi eşit şekilde bütün sağlık hizmet ve giderleri Sağlık Bakanlığı iş birliği ile her hangi bir ücrete tabi tutulmadan ödenmektedir. Geçiçi koruma kapsamında bulunan sığınmacılara yönelik 1 milyona kişiye tedavi imkanı sunulmuş; 950 bin kişiye yakın ameliyat ve 1.144.250 yatan hasta ve 31.449.800 poliklinik hizmeti sunulmuştur. Geçici barınma merkezlerinde 450 bin civarında Suriyeli çocuk dünyaya gelmiş olup bu rakam son zamanla daha da artış göstermektedir. Halk sağlığı 2016 faaliyet raporları incelendiğinde Türkiye'de 17 il olmak üzere 86 göçmen merkezi bünyesinde 175 göçmen sağlık birimleri faaliyete geçmiştir. Yine AFAD öncügünde yayınlanan 15.10.2018 tarihli verilere bakındığında kurulan çadır kentlerde 156 Türk doktor ve 186 sağlık personeli ve 109 Suriyeli doktor ve 137 Suriyeli sağlık personeli görevlerini icra etmektedirler (AFAD, 2018). Kayıt altında bulunmayanlar Uluslararası ve STK'lardan yardım alırken bir çok problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Tablo 15. Suriyeli Sığınmacı Verilen Sağlık Hizmetleri (2018)

Geçici barınma merkezlerde çalışan sayısı	Türk doktor	156
	Tük sağlık personeli	186
	Suriyeli doktor	109
	Suriyeli sağlık personeli	137
Türkiye geneli sağlık hizmetleri verileri	Poliklinik	34.501.808
	Hastanede Yatan	1.423.844
	Doğum	302.470
	Ameliyat	1.188.606

Kaynak:A AFAD 2018 Raporu http://www.afad.gov.tr/ (Erişim Tarih:15.10.2018)

Geçiçi koruma altındaki suriyeli sığınmacılara yönelik ilk sağlık hizmetleri Hatay ilinde uygulanmış olup bunların maliyetleri AFAD tarafından finansa edilmektedir. Suriyeliler Türkiye'nin sınır bölgelerinden giriş yaptıkları andan itibaren bir irtibat ve Türkiye'de tanıdıkları veya yakın akrabaları bulunmayanlar bölgelere dağılmak için harekete geçtiler. Gruplar halinde Türkiye geneline dağılarak toplumun bir parçası oldular. Ülkelerinde çıkan olumsuz olaylar sebebiyle oluşan sığınmacı hareketleri, pek çok kişiyi

bağdaşmayan hayat şartlarına doğru itmiştir. İç karışıklıktan veya savaştan kaçarak Türkiye"ye sığınmak zorunda kalan sığınmacılar çoğunlukla çadır ve konteynırlarda yaşamlarını idame ettirmektedirler. Sayılarının çok olması ve yeterli hizmetinde verilememesi sebebiyle sağlıkta yaşanan problemlerin artmasına neden olmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde, çadır kent ve konteynırlarda toplu yerleşim alanlarında hijyen kurallarına önem verilmemesi durumunda hayati önem sahip can kayıplarına ve ciddi hastalıkları ortaya çıkarmaktadır. Sağlık alanı sadece fiziki bozuklukları ele almaz. Fiziki bozukluklara artı olarak ruhsal bozukluklar da alanı içerisindedir. Suriyeli mültecilerde görülen ve ölümlere sebep olan sağlık sorunları ise genel hatları ile şu şekildedir. Kızamık, tüberküloz (3470 vaka) Çocuk felci, şark çıbanı (1400 vaka) beslenme bozuklukları, stres, uyku bozuklukları, istenmeyen gebelikler, cinsel istismar, depresyon, anemi, ıslah, fiziksel şiddet vs.*"*

Türkiye Cumhuriyeti, Türk halkının iç karışıklıktan dolayı Türkiye'ye sığınan Suriye'li sığınmacılara her konuda el uzattığı gibi sağlık konusunda da yardımlarını ve desteklerini yaptığı görülmektedir. Bu kapsamda yapılan hizmet ve çalışmaların ülke içinde ve dışında faaliyetlerini devam ettiren kuruluşlardan biri olan AFAD'ın sağlık alanında da yapmış olduğu geçici barınma merkezlerinde yaşayan sığınmacılara yönelik olarak ücretsiz tedavi ve yardımlarını esirgemeden desteklerini sürdürmektedir. Kayıtlı olmayan ve kamp dışında yaşamlarını devam ettiren mülteciler bu ücretten faydalanmamakta olup bu hizmetini almakta zorluk yaşamaktadır. Bu durum sonucunda Suriyelilerin hastanelerden ve saglık hizmeti veren kuruluşlardan ücretsiz faydalanmalarının yönünde engelleri kaldırmıştır.

AFAD'ın Suriyeli sığınmacılar için eğitim, sağlık, barınma vs. gibi alanlarda önlemler almaya devam etmektedir. Özellikle soğuk ayların yaklaşmasıyla beraber ülke genelinde önceden müdahale edilebilir vaka ve hastalıkları belirleyip bağışıklık kazandırılarak, hastalıklara yakalanmamaları ve hastalıkların neden olacağı ölümcül tehlikelerin önüne geçmek için aşılama çalışmalarına ağırlık verildi.

2007 yılında Avrupa Birliğine üye olmaya çalışan aday ülkelere verimli kaynak aktarımını temin etmek amacıyla yeni bir ekonomik yardım ağı oluşturdu. Bu ağa, sisteme de IPA (InstrumentforPreaccession Assistance/ Katılım Öncesi Yardım) adı verildi. Aşıların kullanılacak vasıtaları bu proje kapsamında kaynak temin edilmektedir.

Mültecilerin yasal durumuna ait Cenevre Sözleşmesinin 24.Maddesinde çalışma mevzuatı ve sosyal sigorta başlığı altında antlaşmaya taraf devletlerin sürekli yaşamakta olan mültecilere ve yurttaşlara uygulananan muamelenin aynısı uygulanacağı kararlaştırılmıştır. Mültecilere yapılacak yardımlara destek oluşturan milletlerarası düzenlemeye ek olarak etik normları belirlemek yol gösterici olacaktır. Buna örnek olan, Sphere Projesi, afetlere müdahale operasyonlarında etkinliği, kaliteyi ve hesap verilebilirliliği sağlamaya ek olarak afet mağdurlarına yapılacak tüm yardım faaliyetlerini dünyadaki tüm ülkelerde gerçekleştirilecek minimum kuralları uygulamayı hedef alan bir projedir Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Federasyonu tarafından hazırlanmıştır. Projede kapsamında sağlık hizmetlerine yönelik minimum standartları içermekte mültecilerin insani ve hukuktan doğan bakım ve koruma haklarının yasal mevzuat çerçevesinde uygulanmasını kapsamaktadır. İlk adımı sağlık ile ilgili ihtiyaca hasıl olan asgari yardımların tespit edilmesi, ikinci adımı bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele planı oluşturmaktır. Üçüncü ve son adımda ise, acil sağlık hizmetleri ve tedavi edici sağlık hizmetleri için gerekli olan sağlık tesisleri ve araç gereçleri sağlanması ve yeterli sayıda sağlık personeli bulunması yer almaktadır.

4.1.4. Eğitim Sorunları

Suriye'deki iç savaştan muhakkakki en çok etkilediği konuların ilk başında özellikle okul çağındaki çocuk ve gençlerin eğitim ve öğretimleri gelmektedir. Suriyedeki iç karışıklar halen devam etmekte olup İç savaşın ve çatışmaların başladığı 2011 yılından itibaren büyük çoğunlukla okullar kapanmaya başlamıştı. Çatışmaların ve savaşın sonucunda Suriye'deki okulların kapanmaya başlaması, ile çocuk ve gençlerin eğitim ve öğretimi aksamaktadır.

Suriyeli çocukların eğitim sorununun çözümü üzerine Türkiye'de bulunan kamu kuruluşları bu konuyla ilgili önemli kararlar almış ve yürürlüge koymuştur. Türkiye'nin kabul ettiği Geçici Koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların eğitimlerinin sağlıklı bir şekilde sürdürüp devam ettirebilmesi için Suriyeli sığınmacılara özellikle okul çağındaki çoçuk ve gençlere eğitim zorunlu kılınmıştır. Kendi vatanlarından uzun bir zaman okula gidememe, eğitimsiz bir zaman dilimini kapsadığı için Türkiye'nin kendi olanaklarıyla belirlediği geçici barınma merkezlerindeki kamplarda eğitim verilmesini uygun görmesiyle birlikte, önümüzdeki süreçte kendi ülkelerine döndükleri durumlarda eğitimlerine devam edebilecek bir süreç ve uyum politikası izlenmesi kararı alınmıştır.

İç savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan Geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların sayıları her geçen gün artış göstermek olup bu artışla birlikte paralel olarak ihtiyaçların karşılanması durumu da artış göstermektedir. Nitekim bu ihtayaçların biri hiç şüphesiz eğitimdir. Türkiye'ye girdikleri andan itibaren konuk olarak kabul edilmiş, fakat bu sayılarının her geçen artış göstermesiyle birlikte ve ülkeye yerleşmeleriyle okul çağındaki çocukların Türkiye'deki devlet okulları gitme imkanı tanındı. Suriyeli sığınmacılara özellikle okul çağındaki çocuklara yönelik 2014 yılı itibarıyla geciçi eğitim merkezleri oluşturulmuştur. Geçici eğitim merkezlerine giden, Suriye'den iç karışıklıklar nedeniyle okula gidemeyen veya okulunu yarıda bırakmış eğitim alamayan çoçuklara yönelik olup Suriye ile Türkçe müfredatının uygulandığı merkezlerdir (Büyükhan, 2019). Arapçanın yanı sıra Türkçe dersleri de mevcuttu. Binaenaleyh kısa süreli eğitim merkezinde Suriyeli okul çağındaki çocukların Türkçe eğitim sıkıntılarıyla burun buruna geldikleri görülmüştür. Kısa süreli eğitim merkezlerinin bazı şehirlerde 2018 yılı itibarıyla kısmen kapatılmaları söz konusu olmaya başladı. Bu eğitim merkezlerini kapatılarak, Suriyeli çocukların artık geçici eğitim merkezlerinden ziyade Türkiye'deki eğitim hanelerde eğitilmeleri yönünde politika izlenmeye başlandı. Suriyeli çocuklar Türkiye'deki resmi okullara müracaatları sağlandı. Türkçe ders içerikleri çocuklara verilerek pratik eğitime başladılar (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013b).

En önemli problemlerden biri de lisan problemi ile karşılaşıyorlardı. Dil oldukça sıkıntılı olarak bir eksiklik teşkil etmekteydi. Bu lisan eksikliği yüzünden kendilerini anlatamamaları, moral bozukluğu, psikolojik sıkıntılar meydana getirmekte ve eğitim yönünde engel oluşturmaktadır. Öte taraftan iktisadi olumsuzluklar çocukların eğitim almalarını veya okula gidememeleri için bir sorun oluşturmaktadır (Dönmez ve Paksoy, 2015:1917).

Birleşmiş milletler çocuklara yardım fonunun son verilerine ele alındığında Türkiye'de 1 milyon 421 bin sığınmacı çocuk bulunmaktadır. Elde edinilen veriler ışığında bu çocukların 850 bine yakını eğitim yaşında, ancak 500 bine yakını eğitim almayan kısmıdır. 6-18 yaş arası okullara kayıt olan Suriyeli çocuklar bu sayılar doğrultusunda eğitime dahil edildi. Bunun yanı sıra kayıtlı olmayan daha binlerce Suriyeli çocuğun olduğu bilinmektedir. Türkiye'de 2016-2017 akademik yılında üniversitelere 15 bine yakın Suriyeli öğrencinin dahil olduğunu, bunların yaklaşık 5 bine yakını kız öğrencilerden oluşmaktadır. Suriyeli üniversiteli öğrencilerin yoğunlukta ve çoğunlukta olmak üzere başta Gaziantep

Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi olarak belirlenmiştir (UNHCR,2018).

Türkiye'de mültecilerin eğitim hizmetinden hangi usullerde faydalanılacağı 2013 yılında Geçici koruma yönetmeliği'nin 28. maddesinde yapılmıştır. Bu kanuna göre, yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma yerlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığı'nın gözetiminde ve denetiminde yürütülecektir. 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti uygulanacaktır (Erdoğan,2018: 90).

İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin eğitim ve öğretim ile ilgili tüm faaliyetleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili yönetmeliğinin çerçevesinde işleyecektir. Her yaşa yönelik dil öğretimi, meslek edindirme, beceri, kabiliyet ve hobi eğitimleri isteğe bağlı olarak uygulanacaktır. Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından düzenlenecektir (MEB, 2013b). Bu yönetmelik kapsamında Türkiye'de eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren diploma verilecektir. Yönetmelik, mevzuatıyla ilgili düzenlemelerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanacağını da hükme bağlamıştır (Erdoğan, 2018).

Tablo 16. Suriyeli Sığınmacılara Verilen Eğitim Hizmetleri (2013- 2018)

Öğrenci Sayısı	Geçici barınma merkezi	82.246	2013-2018
	Devlet Okulları	381.593	2013-2018
	Geçici eğitim merkezleri	138.387	2014-2018
	Açık okullar	9.620	2013-2018
	Toplam	612.846	2013-2018
Öğrencilerin sınıf seviyeleri	Okul öncesi	33.397	2013-2018
	İlkokul	378.304	2013-2018
	Ortaokul	141.278	2013-2018
	Lise ve diğer	59.867	2013-2018
Yetişkin eğitimleri	Mesleki eğitim	87.168	
	Genel eğitim	216.060	
	Üniversite	20.701	
	Yüksek Lisans	1149	
	Doktora	352	

Kaynak: AFAD Suriyeliye Zorunlu Türkçe Eğitimi (Erişim Tarihi 15.10.2018)

Tablo 16'ya bakıldığında Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınan raporlara istinaden Türkiye'de 0-5 yaş aralığında 533 bin mülteci çocuk ve bebek bulunmakta olup 5-18 yaş grubu aralığına bakıldığında okul öncesi eğitim görenlerin sayısı 33 bin civarlarında olup bunlar devlet okullarında eğitimlerine devam etmektedirler. Aynı şekilde ilkokulda okuyanların sayısı 378 bin olup lise öncesi hazırlık ise 10 bin lisede eğitim görenlerin sayısı 60 bin civarlarındadır. Geçici barınma merkezlerinde bulunan eğitim merkezlerinde toplam 96 bin öğrenciye eğitim verilmektedir. Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacıların eğitim oranı Türkiye'ye girdikleri dönemlerde bu rakam %35 ler civarında seyrederken bu rakam %65'lere kadar ulaştı. Eğitime ara verilmeden sürekli olarak eğitim yapılıyor. 2014-2015 döneminde Üniversitelerde toplam 9 bin 689 Suriyeli eğitim görürken bu rakam 2017-2018 döneminde bu rakam 20 binlere ulaşmıştır. 35' i devlet 8' i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversitelerde eğitim gören minimum 50'nin üzerinde Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Suriyeli öğrencilerinden 1.149'u yüksek lisans yaparken 352'si doktora yapmaktadır. İmkanlarının geliştirilmesi için Avrupa Birliği destekli projeler de devam ediyor. Kriz durumlarında Herkes İçin Eğitim Projeleri' ile Avrupa Birliği'nden 315 milyon Euro kaynak alındı. Alınan kaynak geçici koruma altındaki Suriyeliler için harcanmakta olup 3 yılda bitirilmesi planlanan proje ile 17 ilde 155 eğitim tesisi inşa edilecek. Okulların 60'ı prefabrik ve 95'i ise betonarme olacak.

4.1.5. İstihdam Sorunları

Türkiye'ye iç savaştan dolayı göç etmek zorunda kalan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları önemli meselelerden biriside muhakkak ki istihdam ve işsizlik sorunu temel teşkil etmektedir. Nitekim çalışabilecek nüfusa yeterli seviyede iş imkanı sağlanması gerekmektedir (Demiröz ve Erdoğan, 2016).

Maddi ve manevi hayatlarını, yaşam koşullarını iyileştirmek için konuksever Türk insanlarıyla ahenkli iyi ilişkiler demetinin kurulmasını engel olan önemli problemleri de meydana getirmektedir. Türkiye sığınan sığınmacıların birçoğunda Türkiye'de çalışabilecek iş istihdamına mesleki-teknik yeterlilikte becerilerinin olmadığı, bunları kazanmak için Türkiye'de çeşitli meslek edindirme kurslarının düzenlendiği bilinmesi gerekmektedir. Sığınmacıların ikamet ettiği mevcut kentlerde de bölge insanında işe ihtiyacı önem arz etmektedir. Nitekim bu bölgelerde de işsizlik sorun teşkil ederken yeni iş alanları hayata geçirilmesi gerekmektedir. Mevcut işlerde geçici koruma altındaki Suriyelilerin daha düşük

ücretle o işi yapmaları sorunu daha da büyütmektedir. Türk vatandaşı işsizler ve düşük gelir grubundakilerin bir kısmı, Sığınmacıların kayıtsız olarak ve düşük gelirle o işte çalışmalarını kendilerinin iş bulamama sebebi olarak düşünmektedirler.

Buna istinaden birçok sektörlerdeki işverenler ise tam tersini düşünmektedirler. Birçok işverenler ise Suriyelilere çalışma izni verilmesi konusunda yasal prosedürlerin önünün açılması gerektiğini savunmaktadırlar. Türkiye'deki insanların çoğunun işi beğenmeyip masa başı işi istedikleri bu sebepledir ki vasıfsız nitelikteki işleri yapabilecek iş gücüne ihtiyaç duyduklarını, bunun sonucu olarak ülke ekonomisine fayda sağlayacağını belirtmektedirler (Kocadaş,2018)

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. Maddesinde (2014); çalışma izni ile ilgili açıklığa yer verilmesi sığınmacıların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan gerekli çalışma iznini alarak çalışma hakkında yararlanabileceği hususu yer almaktadır. Diğer bir maddede ise ihtiyaç sahiplerinin sunulan sosyal yardımlardan yararlanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik ile Suriyelilerin çalışma esasları belirlenmiş ve işyerlerinin %10' u geçmemek üzere sığınmacı çalıştırabilmelerine olanak sağlanmıştır[13].

Türkiye'de uzun süreden beri mülteci durumunda çalışan Suriyelilere çalışma izni verilmemektedir. Fakat çalışma izni verilmesiyle ilgili yoğun olarak çalışmalar devam etmek olup bunlara yönelik iş istihdamı özellikle tarım-hayvancılık sektörü, inşaat sektörü ve hizmet sektörü gibi birçok alanda istihdam edilmeye yönelik çalışmalar devam etmektedir. (Çelik,2014).

Türkiye'de uzun zaman yasadışı olarak çalışan sığınmacılara "çalışma izni" vermeye yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Çalışabilir işgücü sayısı 2 milyondan fazla olan sığınmacılar başta tarım-hayvancılık, inşaat, tekstil ve hizmet sektörü olmak üzere pek çok alanda iş gücünü dahil edilmesi öngörülmektedir. AFAD tarafından 2013 yılında açıklanan rapora göre; geçici barınma merkezlerinin dışında hayatlarını idame ettiren Suriyeli sığınmacıların birçoğu iş aramakta olup ve iş istihdamına yönelik yayınladığı Geçici koruma yönetmeliği ile işveren ve işletmeler için belli sektörler dahilinde Suriyeli çalıştırma zorunluluğuna ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Bu çalıştırma zorunluluğunun başta

[13] Esra Özpınar, Yasemin Satır Çilingir, Ayşegül Taşöz Düşündere, "Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum", http://www.tepav.org.tr. (Erişim tarihi: 18.04.2019)

İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Adana, Kilis illeri gibi sığınmacıların çoğunlukla hayatlarını idame ettirdikleri kentleri kapsayacağı öngörülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların %17'sinin düzenli bir geliri olmadığı, %45'inin düşük gelirli ve %38'inin orta gelirli olduğu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2018).

Suriyeli sığınmacıların iş istihdam sorunu Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir durumdur. İstihdamla ilgili yasal mevzuat çerçevesinde düzenlemelere yer verirken asıl amacı sığınmacılara ve göçmenlere yönelik insani yardımdan ibarettir. Fakat istihdam konusuyla alakalı yasal düzenlemeleri yürürlüğe koyarken kendi işgücünün ve işgücü piyasalarında dengesini muhafaza etmek durumundadır. Geçici koruma altındaki Suriyeli kabul eden devlet için de önemli sorunları meydana getirmektedir(Amnesty International, 2014; Aydınlı, 2017).

Sığınmacılarla ilgili sorunlar yaş, cinsiyet, eğitim durumu istihdamla ilgili sorunların temelini arz etmekte gruplara göre farklılık gösterebilir. Mali durumu diğer işverenlere göre daha iyi olan işverenlerin kendi hesabına çalışanlar arasında farklılıklar göstermektedir. Sığınmacıların hangi koşullarda olurlarsa olsunlar Türkiye sınırları içerisinde ikamet ettikleri süre içerisinde ilgili kamu kuruluşlarından çalışma izninin alınması gerekmekte olmaktadır (Döner, 2016). Türkiye'de çalışma izni konusunda ilgili bakanlığa 2013 yılı itibarıyla toplam başvuru sayısı 53 bin olup bunun 45 binine çalışma izni verilmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin büyük bir kısmı gelir seviyesi çok düşük almakla beraber yoksul grubunda yer almaktadır. Bunun sonucu olarak o insanları kötü çalışma koşullarını ve düşük ücretlere zorlamaktadır. ILO'nun 2015 yılında yayımlanan küresel istihdam eğitimleri ve sosyal görünürdeki raporuna göre sığınmacıların %55'i gittikleri ülkelerde günlük, haftalık, geçici ve mevsimsel olarak düşük ücretle ve düzensiz olarak kayıt dışı veya kaçak olarak özellikle 12 ve 18 yaş arasındaki çocukların üçte birinin çalıştığı görülmektedir (Apak, 2014). çocuk işlerin 12-14 saat çalıştırıldıkları ve emeklerini karşılıklarını almadıkları yetişkinlere verilen ücretin yarısına kadar çalıştırılmaktadır (Tarlan, 2016).

Son zamanlarda işverenler bünyesinde veya işverenler tarafından ucuz işgücü olarak çalıştırılmasıyla birlikte bulundukları bölgelerde yerel halk tarafından işsizliğin artmasının sebebi olarak öngörülmektedir.

Ucuz işgücü olan sığınmacıların ücretlerin genel seviyesini düşürmesi bu işlerde çalışan yerli işgücünün onlara olumsuz bakışlara neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların ülke sınırlarına giriş yapmasıyla birlikte ve özellikle sınır bölgesindeki illere dağılımlarıyla birlikte bölgesel alanda hem avantaj hem de dezavantaja sebep olmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye giriş yapmaya başladığı 2011 yılından itibaren ülkede işsizlik oranında hızlı bir artış meydana gelmiştir (Altundeğer ve Yılmaz, 2016). Sayılarının genellikle fazla olduğu sınır bölgesindeki illerde Türk İstatistik verilerine göre hem işgücü piyasasını hem de istihdam oranını arttıran, işsizliğin en çok azaldığı iller arasında yer almaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülke sınırları içerisinde resmi olarak düzenlemeler yapılmış olsa da bunların işe alınma yönünde bazı yasal şartları yerine getirmesi gerekmekte olup; en az altı aylık geçici koruma süresini doldurmuş olması gerekmekte ve geçici koruma kapsamında olduğu kimlik belgesini ibraz etmesi istenmektedir. Durum itibarıyla sığınmacıların birçoğu bu şartları sağlamadığı öngörülmektedir.

Geçici barınma merkezlerinde, konteynır ve çadır kentlerde hayatlarını idame ettirmeye çalışan sığınmacılar durumları itibarıyla yaşam koşularının kötü olduğunu hijyenik olmayan ortamdan dolayı barınma merkezlerin dışında kendilerini yeni işgücü ve yaşam koşulları aramaktadırlar. Bunun sonucunda yaşam mücadelesi verebilmek için kamplardan ayrılarak çalışmak için iş arama yoluna başvurdular. Suriyeli mültecilere ikamet ettikleri şehirlerde kayıt dışı iş verilerek ve ücret miktarlarını ise az verilmesi sorunlarıyla karşı karşıya kalındı. İş bulabilen Suriyeliler günlük 45 TL civarında 8-10 saat çalışmaya başladılar. Vasıfsız ve niteliksiz olarak çalışanlara İşverenler düşük miktarlarda ücret vermesiyle sığınmacılara yerel halktan daha fazla iş vermeye başladılar. Düşük maliyetli, yüksek emek ve kas gücü seviyesine dönüştü. İşverenler düşük ücret sebebiyle yerel halktan daha çok sığınmacıları tercih etmeye başladı. Bu durum sonucunda toplumsal eşitsizliklerde artışlar göstermeye başlandı. Bu olumsuzluklar sonucunda ekonomik alanda ilerleme devam ederken bazı işkolları da bunu fırsata çevirerek kazanca dönüştürebilmektedir (Erdoğan 2018 :192)

4.2. Kamusal Hizmetler ve Karşılaştırma

Tablo 17. Ülkelerin Suriyelilere Yaptıkları Kamusal Hizmetler

Ülkeler	Yapılan Hizmetler				
	Barınma	**Eğitim**	**Sağlık**	**İstihdam**	**Nakdi Yardım**
Türkiye	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	
Almanya	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 354 Euro ödemekte
İtalya	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 75 Euro ödemekte
İsveç	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 70 Euro çocuk başına 55 Euro (toplamda 125 Euro) ödemekte
Fransa	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	4 kişilik bir aileye ayda 408 Euro ödemekte
İngiltere	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 170 Euro çocuk başına 13 Euro (Toplamda 183 Euro) ödemekte
İspanya	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 50 Euro çocuk başına 19 Euro (Toplamda 69 Euro) ödemekte
Yunanistan	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	7 kişiyi aşmamak şartıyla ayda 640 Euro ödemekte
Avusturya	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Verilmekte	Kişi başı ayda 340 Euro ödemekte
Lübnan	Verilmekte				-
Irak	Verilmekte				-
Ürdün	Verilmekte				-

Tablo'ya bakıldığında yapılan yardımların ne kadar düşük seviyede ve göstermelik olduğu ve barınma, eğitim, sağlık, istihdam gibi kamusal hizmetlerin (Lübnan, Irak, Ürdün hariç) Avrupa birliği ülkelerine sığınma talebinde bulunup, sığınma talebi kabul edilen sığınmacılara verilmektedir.

Almanya'da mülteci adaylarına kişi başı ayda 354 Euro ödeniyor. Toplu halde yaşayanlara 135 Euro ödeniyor. Almanya ile Türkiye karşılaştırıldığında, Türkiye'de ikamet eden Suriyeli sayısının fazla olması sebebiyle verilen hizmetlerin yetersiz kaldığı görülmekte olup, bu kadar sığınmacı sayısının Almanya'da olması durumunda benzer sorunların o ülkede de yaşanılacağı kaçınılmaz bir durumdur. Almanya'ya varan sığınmacılar geçici barınma merkezine sıra beklemeden direk yerleştirilmekte olup buradan ayrılanlar kendi dairelerinde devlet barınma desteği alarak hayatlarına devam etmektedirler.

Türkiye'de barınma desteği olmadığı için sosyal kuruluşların sağladığı destek paketlerinden faydalanmaktadırlar (Amnesty International, 2014; Özkarslı, 2014).

Almanya'da eğitim olarak bazı eyaletlerde okullara ve bakım evlerini ücretsiz ulaşım hizmeti verilmektedir (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları önemli sorunlar fizyolojik ve psikolojik sorunlar yaşadığı varsayılmakta, yeterli miktarda psikolojik hizmetlerin yetersiz olduğu özellikle okul çağındaki çocuklara nasıl yaklaşılacağı konusunda yeterli eğitim verilebilir (Kağnıcı, 2017). Almanya'nın aksine Türkiye'deki sağlık hizmetine erişimi ve ulaşımı daha kolaydır (Akgün, 2016; Amnesty International, 2014). Almanya'da iltica başvurusunu sonra (ilk 3 ay) göçmenlik bürosuna başvuruda bulunanlar gerekli kontrollerinden sonra işe başlama izni verilmekte olup iş arayanlar için istihdam büroları danışmanlık hizmeti yapmaktadır. 1 yıllık çalışmanın ardından işsizlik fonundan yararlanabilmektedirler (Jobcenter, 2014). Ayrıca Suriyelilere yönelik Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşları ile uluslararası kuruluşlarca yürütülen projeler ile Suriyelilerin yanı sıra ev sahibi topluluklara da destek sağlanması amaçlanmaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından Suriyelilere barınma merkezlerinde, poliklinik ve hastaneye sevk, acil sağlık hizmetleri, bağışıklama, aşılama, bebek ve gebe takip sistemi, bulaşıcı hastalık takibi, çevre sağlığı hizmetleri, su hijyeni ve sanitasyon, kadın ve üreme sağlığı hizmetleri, çocuk ve ergen sağlık hizmetleri, ruh sağlığı hizmetleri, tüberkülozla mücadele hizmetleri, kansere yönelik hizmetler ve diş sağlığı hizmetleri sunulmaktadır (AFAD 2017). Suriyelilere geçici barınma merkezlerinde sağlık hizmeti, çadır ve konteynır kamplarda, sahra hastanelerinde ve polikliniklerde sunulmaktadır. Geçici barınma merkezleri dışı sağlık hizmetleri; toplum sağlığı merkezleri, aile sağlığı merkezleri ve toplum sağlığı merkezlerine bağlı olarak açılan Göçmen Sağlığı Birimleri tarafından verilmektedir. Suriyelilerin sağlık hizmetini alabilmesi için yabancı tanıtma belgesini ibra etmeleri zorunludur. Hasta, öncelikle ikamet ettiği Journal of Academic Perspective on Social Studies (JAPSS), Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi Year: 2021, Issue: 1, 32-44 Yıl: 2021, Sayı: 1, 32-44 37 ilde sağlık hizmeti almaktadır. Sunulan sağlık hizmeti SUT kapsamında ve ücretsiz olarak verilmektedir (Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2016). Sunulan sağlık hizmeti bedeli, Sağlık Bakanlığı kontrolünde, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçmeyecek şekilde AFAD tarafından ödenmektedir (Ekşi 2016). Suriyeliler ve Türk vatandaşlarının kayıtlı istihdama yönlendirilmesi suretiyle Suriyelilerin topluma entegrasyonu ve bölge halkının ekonomik

refahına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Birçok proje yürütülmekle birlikte, bu projelerden sadece halen devam etmekte olan bazıları aşağıda özetlenmektedir: Türkiye'de Geçici Koruma Sağlanan Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar için İş Yaratma ve Girişimcilik Fırsatları Projesi,Türkiye'de Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluklar için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi Projesi,Geçici Koruma Sağlanan Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi Geçici Koruma Sağlanan Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İstihdam Desteği Projesi, İstihdam ve Beceri Geliştirme Projesi (Oğuz, Göksal ve Şahin, 2020: 50-53).

(Hodali ve Prengen,2018); e göre bazı Avrupa birliği ülkelerinin yapmış olduğu yardımlar;

İtalya, mülteci adaylarına kişi başı ayda 75 Euro (Devletin belirlediği yurtlarda kalma şartına bağlı olarak) ödeniyor. İtalya'ya bakıldığında 170 bin Suriyeli sığınmacı iltica talebinde bulunmakta olup ülke içerisinde 5 milyon yasal oturma izni olan İtalya vatandaşı olmayan mülteci yaşadığı tespit edilmiş, buda sosyal katkı payı ödedikleri için ülke ekonomisine katkıda bulunduğu göz ardı edilemez son dönemlerde hızlı artışa dayalı olarak 3.000 Suriyeli sığınmacının acil barınma merkezlerinde yaşadığı, özellikle yaşlı nüfusa sahip ülkede 2014 yılından itibaren kurulan şirketlerin yüzde 18 göçmenlere ait olduğu tespit edilmiştir. İtalya hükümeti mülteci adayının başvurusu kabulüne kadar tüm ihtiyaçlarını gidermekte olup, iltica başvurusun kabulünden sonra çalışabilmektedirler. İtalya hükümetince eğitim desteği verilmektedir.

İsveç'te mülteci adayı kalacağı yer kendi bulmak zorunda olup yer bulamayanlar ve para kazanamayanlar devletin belirlediği yerlerde kalmakta olup her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaktadır. Devletin belirlediği yurtta kalanlara kişi başı ayda 70 Euro ve çocuk başına da ayrıca 55 Euro ödeniyor. Barınma desteği özel evlerde ikamet edenlere ayda 225 Euro ödenmektedir.. Eğitim desteği verilmektedir (İsveççe). Fakat OECD ülkeleri arasında 2015 yılı itibarıyla eğitimin göçmenler ve özellikle Suriyeli sığınmacılar üzerinde en düşük ülke olduğu tespit edilmiştir. Sağlık hizmetleri sıralamasında 39 ülke içerisnde 9. sırada bulunan İsveçte sürekli yerleşim izni bulunan sığınmacılara 5 haftalık sağlık eğitimi verilmektedir. Oturum izni bulunmayan sığınmacılara acil tıbbi sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır. İstihdam desteği verilmekte olup nüfusun çoğu göçmendir.

Fransa, hükümeti tarafından mültecilere aylık 408 Euro (4 kişilik aileye) ödeniyor. 2015 yılından itibaren devletin belirlediği yerlerde kalma şartına bağlı olarak yardım yapılmaktadır. Barınma Desteği: Devletin belirlediği yurtlarda kalma durumunda nakdi yardımı alabiliyorlar. Eğitim desteği haftada 12 saat Fransızca eğitimi verilmekte olup sağlık imkanı Türkiye ile karşılaştırıldığında Türkiye'de erişim imkanı daha kolaydır.

İngiltere, hükümeti tarafından mülteci adaylarına kişi başı ayda 170 Euro (Ek olarak çocuk başına 13 Euro) ödeniyor. Mülteci adayı devletin belirlediği yerde kalma şartı bağlı olarak ödemektedir. Diğer kamu hizmetlerinden ve okullarından ücretsiz yararlanmaktadırlar. Barınma Desteği: Devletin belirlediği yurtlarda kalma şartına bağlı olarak nakdi yardım ödenmektedir. İstihdam desteği olarak iltica başvurusunun kabulünden itabaren yasal olarak çalışma izni verilmektedir.

İspanya, hükümeti 1. Aşamada devletin belirlediği yurtlarda kalanlara kişi başı ayda 50 Euro ayrıca çocuk başına 19 Euro yardım ödenmekte, 2. Aşamada özel ikamet yerlerinde kalanlara ayda 300 ile 500 Euro yardım ödenmekte, Kira masrafını devletini ödemesi durumunda belirlenen yardımı almaktadırlar. 3. Aşamada çalışma izni veriliyor, sadece yoksulluk durumundan faydalanmaktadırlar.

Yunanistan hükümeti kişi başı ayda 90 Euro (Devletin belirlediği yurtlarda kalma şartına bağlı olarak) ödenmekte olup, kalacağı barınma yeri kendisi bulanlara 7 kişi aşmamak şartıyla 550 Euro ödeniyor. Yunanistan'da diğer giderleri Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından diğer sağlık ve temel ihtiyaçları Ulusal Sosyal Yardım kurumu ile birlikte karşılamaktadırlar. Barınma Desteği:Devletin belirlediği yurtlarda kalma durumunda nakdi yardımı alabiliyorlar. Sağlık hizmeti BMMYK tarafından karşılanmaktadır.

Avusturya hükümeti, kişi başı ayda 40 Euro (Devletin belirlediği yurtlarda kalma şartına bağlı olarak) ödeniyor. Ayrıca ikmal iaşe ve yemek pişirmeyi üstlenenlere ayda 150 ile 200 Euro ödenmekte olup, çocuk başına 100 Euro harçlık ödenmekte olup, devletin belirlediği alışveriş merkezinden alışveriş yapmak şartıyla yılda 150 Euro giyecek kuponu verilmekte ve öğrencilere okul ihtiyaçları için her yıl 200 Euro kupon dağıtılıyor. Kalacak yeri kendileri üstlenenlere aylık 320 ile 365 Euro arasında yardım dağıtılıyor .

Suriye'de iç savaşın başlamasından itibaren Türkiye sosyal, ekonomik, kültürel vb. tüm imkanlarıyla insani yardım amaçlı milyarlarca dolarlık maddi, ama hiçbir ücretle ödenmeyecek kadar da manevi yardım ve desteklerde bulunmasına rağmen Türkiye dışındaki diğer devletlerin (ABD, AB, Ortadoğu ülkeleri vs.) değil hakkedilen yardımları yapabilmek vadettikleri cüzi miktardaki ödenekleri dahi ödememişlerdir (Özcan, 2017: 11).

Türkiye sığınmış Suriyeliler için ise Almanya devleti tarafından vaat edilen 6 milyar Euro olmasına rağmen Türkiye yöneticileri tarafından açıklanan bilgilere göre parça parça olmak üzere ve gecikmeli olarak 3 milyar Euro'su ödenmemiştir (Yıldız, 2018).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de 2019 yılı itibari ile resmi kayıtlara göre yaklaşık 4 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmakta fakat kayıt altına alınamayanlar düşünüldüğünde bu sayının daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Göçün başladığı ilk zamanlar bu problemin geçici bir durum olarak görüldüğü fakat yıllar içerisinde bu sorunun kalıcı olduğu ve uzun vadeli planlamaların yapılması gerektiği anlaşılmıştır. 2011 yılında başlayan göç halen Suriye'deki siyasi çatışmaların bitmemesi nedeni ile devam etmekte ve Türkiye'yi ekonomik, siyasal ve sosyal yönden ciddi derecede etkilemektedir.

Farklı bir ülke, toplumsal yapı, kültürel yaşam, değerler sistemi, fiziki ve ekonomik şartlar içerisinde ani ve hızlı bir yaşam sürmenin mülteciler üzerinde travmatik sonuçlara kadar gidebilecek önemli sorunlara yol açtığı zor ama beklenen bir süreçtir. Dil bilmemek, toplumsal uyum, göç öncesi yaşanan tranvalar, çaresizlikler, toplumsal önyargılar, işsizlik, güvenlik ve gelecek kaygısı gibi olumsuz durumlar da mevcut sorunların şiddet ve büyüklüğünü arttırmaktadır. Bu olumsuzlukların giderilememesi sadece mevcut birey ve sosyal çevresine değil, geniş anlamda tüm coğrafyayı olumsuz etkileyebilecek bir riski içerisinde barındırmaktadır. Bu kişilerin içinde bulunduğu olumsuz durumdan da yararlanmak isteyen kötü niyetli kişi, çete, örgüt, vb. yapılanmalar için açık ve geniş bir insan kaynağı havuzu oluşmuş olacaktır. Bu en başta bir iç güvenlik tehdidini ortaya çıkarmaktadır.

Suriyeli mültecilerin ülke içerisinde maruz kaldığı sorunların yanı sıra bizzat kendilerinin de bir sorun kaynağı olduğu durumlar da vardır. Bu sebeple bir taraftan ilgili göçmen kitleleri koruma altına alınıp, güvenlikleri sağlanırken, diğer yandan da yine onların kontrol altında tutularak halkın bu mülteci kitlelerinden korunması da sağlanmalıdır. Güvenlik, eğitim, sağlık ve istihdam ile ilgili sorunların çözümü için sağlanacak katkıların boyutu, bu alanda ortaya çıkabilecek sorunların boyutunu da aynı ölçüde azaltacaktır.

Suriyeliler ile ilgili mevcut sorunların tespiti, mümkünse daha ortaya çıkmadan engellenmesi ya da azaltılması, soruna hızlı çözümler üretilmesi, kontrol ve denetim altında tutulması için başta devlet olmak üzere tüm kamu idare ve kurumları tarafından koordineli bir şekilde muhtelif kamu hizmetleri hayata geçirilmektedir. Bu bağlamda çok yetersiz ve az olsa da diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından da muhtelif yardım ve destekler yapılmaktadır. Ayrıca zaman zaman özel sektör kuruluşları tarafından da bu konuda katkılar sağlandığına şahit olunmaktadır. Üçüncü sektör olarak da adlandırılan sivil toplum

kuruluşları ise bu hususta artan bir ilgi ve destek ortaya koymaktadır. Özellikle göç dalgasının olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla 2011 yılından itibaren bu alanda faaliyet gösteren birçok STK kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Yine daha önce kurulmuş olan STK'lar da bu alanlarda da hizmet üretmeye balşlamışlardır. Ayrıca bazı Uluslararası STK'ların da benzer faaliyetlerde bulunmak amacıyla Suriyelilere yönelik çalışmalar ve araştırmalar sürdürmek, güvenli bulundukları bölgelerde onları desteklemek ve diğer/kendi ülkelerine göç etmelerini önlemek için İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunmaktadırlar. Bakanlığın ve ilgili kuruluşların olumlu görüşleri (izinleri) üzerine faaliyetlerini yürütmektedirler.

Ülke sınırları içerisinde sayılarında artış göstermekle birlikte 270'e yakın STK ve derneğin geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yardım faaliyetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Fakat bu STK'ların yaptıkları faaliyetler ile ilgili bir raporlaması mevcut değildir. Ayrıca bu alanda faaliyetlerini sürdüren STK'lar genellikle birbirinden bağımsız ve habersiz olarak hareket etmektedirler. Bu da yapılan yardım ve desteklerin kontrolsüz, denetimsiz, ölçüsüz ve koordinesiz olarak gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Bu sorunların açılması, sağlık ve güvenlik sorunlarının da minimize edilebilmesi için tüm yardım, destek ve benzeri faaliyetlerin tek bir çatı altında birleştirilmesi gerekmektedir. Gerek yardım ve desteklerin toplanması ve gerekse de bunların dağıtımı noktasında etkin bir planlama ve koordinasyon içerisinde hareket edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Yapılan çalışma Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin göç eylemlerini, mevcut statülerini belirlemek, bu statüleri esasında hukuki durumlarının çerçevesini çizmek karşılaştıkları ve/veya neden oldukları sorunları belirlemek gibi amaçlarla hazırlanmıştır.

Mülteci bulunduran ülkeler kendi yaşam standartları ölçüsünde temel ihtiyaçlarını karşılayacak maddi yardımda bulunmaktadırlar. Barınma konusunda devletlerin belirlediği yaşam alanlarının dışında halk ile birlikte yaşayacakları ortamlar kendi imkanlarıyla oluşturabilmektedirler. Bu durum mültecilerin kültür alışverişine katkı sağlamakla beraber kültürel ve inanç ayrılıkları zaman zaman sorunlar oluşturmaktadır. Geride bir geçmiş ve etrafında ki insanları bırakan mültecilerin bu durumu atlatmaları ve yeni duruma uyum sağlamaları için psikolojik destekte verilmektedir. Eğitim konusunda her ülke kendi eğitim programını uygulamakla beraber eğitimciler arasında Arapça dili bilenlerin az olmasından dolayı öğrencilerle iletişim sorunları yaşanmakta ve bu durum eğitim seviyesini düşürmektedir.

KAYNAKLAR

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (12.06.2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete).

Acer, Y., Kaya, I., Gümüş M. (2010). Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi, USAK yayınları, Ankara.

AFAD Raporu, (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, www.afad.gov.tr, (Erişim Tarihi 17.04.2019)

AFAD, (2014). Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Genelgesi Sayı: 2014/4

AFAD, (2015). Suriye Afet Raporu, https: www.afad.gov.tr (ErişimTarihi: 15.07.2017)

AFAD, (2017). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, https://www.afad.gov.tr (Erişim Tarihi: 29.07.2017)

AFAD, (2018) Suriyeliye Zorunlu Türkce Egitimi (Erişim Tarihi 15.10.2018)

AFAD, (2018). Barınma Merkezlerinde Son Durum https://www.afad.gov.tr/_ Bilgi_Notu (Erişim Tarihi: 20.03.2018)

Akgün, N. (2016). Suriyeli mültecilerde ruhsal iyilik hali ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Konya.

Aktaş, E. (2005). Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hakları, Kazancı Hukuk Dergisi, S. 10. Temmuz 2005 (s. 66-100).

Altundeğer, N., Yılmaz, M. E. (2016). İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1), 289-301.

Amnesty International (2014). Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriyede'den Gelen Mülteciler. Londra: Peter Benenson House.

Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin uyumu ve gelecek beklentileri: Mardin örneği.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.

Atmaca, Y. (2020), "Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme", Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi (Ed. Vedat Yılmaz, Yıldız Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, ss.65-85.

Aybay, R. (2007). Yabancılar Hukuku, İstanbul; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aydınlı, D. (2017). Kitlesel göç hareketlerinin uluslararası koruma rejimine etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve geçici koruma. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara.

Aydoğan, D. (2006). Yabancı Çingenelerin Türkiye'ye Giriş, İkamet, Seyahat Özgürlükleri ile Türkiye'den Sınır Dışı Edilmeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Babaoğlu, C., Kocaoğlu, M.(2017), '"Kentli' Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler", Türk İdare Dergisi, S.485, ss.89-101.

Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 10-56.

Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciğin Önlenmesi Sözleşmesi. Ankara Barosu Derğisi, 332-360.

Başak, C. (2011). Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler, Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Yayını, Yayın No:686.

BMMYK, (2018). Suriye Acil Durumu, http://www.unhcr.org.tr. (Erişim Tarihi: 02.02.2019)

Buz, S. (2004). Zorunlu çıkış zorlu kabul: mültecilik. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları.

Büyükhan, M. (2019). Zorunlu Eğitim Çağındaki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi Önündeki Engeller: Ankara İli Örneği (Doctoral dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Cılga, M. (2015). Suriyeli Mülteciler İçin Çalışan STK'ların İnteraktif Ağ Haritası|Devletin Boşluğunu STK'lar Doldurdu, 30 Ekim, Dağ Medya, https://dagmedya.net/2015/10/30/suriyeli multeciler icin çalışan stk ların interaktif-ag-haritası devletin boslugunu-stklar-doldurdu/ (Erişim Tarihi: 15.03.2018)

Çallı, M. (2016). Türkiye'de Mültecilerin Ve Sığınmacıların Sağlık Hakkı. İş ve Hayat , 134-151.

Çelik, F. (2014). Geçici Koruma SağlananSuriye Uyruklu Yabancılar. İş veren dergisi , cilt 52 sayı 6.

Çelikel, A. ve Gelgel, G. (2009). Yabancılar Hukuku, 15. Bası, İstanbul; Beta.

Çiçekli, B. (2009'a). Yabancılar Hukuku, Ankara; Seçkin.

Demir, O.Ö. (2015). Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler, Ankara: Global Politika ve Strateji Yayını.

Dilek, B.S. (2018). Suriyeli göçü, Ankara, Kripto Yayınları, s:70.

Dinçer, O.B. (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye sonu Gelmeyen Misafirlik Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Kasım, Ankara.

Döner, H. (2016). Suriyeli göçmenlerle yaşanan sorunlar üzerine sosyolojik bir araştırma: Hatay ili örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Dönmez, D. Bedir, A. (2020), "*Suriye Göçünün Türkiye'de Kentsel Kamu Güvenliğine Etkileri*", Suriye Krizi Eksenindeki Göçün, Türk Kamu Yönetimine Etkileri (Ed. Mehmet Tamer), Ekin Yayınları, Bursa, ss.47-108.

Dönmez, M. İ., Paksoy, S.(2015) 'Türkiye'de Eğitim Gören Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğrenmede Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği'.

Ducroquetz, A.L.(2007). L'expulsion des Etrangers en Droit International et Européen. Droit. Université du Droit et de la Santé - Lille II, (Erişim Tarihi: 28.12.2009)

Ekşi, N. (2006). Yabancılar hukukuna ilişkin temel konular: yabancı kavramı, yabancıların Türkiye'de giriş, ikamet ve seyahatleri, yabancıların Türkiye'de sınırdışı edilmesi... Beta Basım Yayım Dağıtım.

Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.

Erdoğan, M.M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler, toplumsal kabul ve uyum, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, s. 90-192.

Ergüven, N. S. Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 62(4), 1007-1062.

Flüchtlingsrat, BW-Aufenthaltsgestattung. (2014, Kasım). Fluechtlingsrat BW. http://fluechtlingsrat-bw.de/files/Dateien/Dokumente/Materialbestellung/2014-12-flyeraufenthaltsgestattung%20WEB.pdf adresinden alındı.

Geçici Koruma Yönetmeliği https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf.

Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014). Resmi Gazete, Sayı:29153

Gençler, A. (2020). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Yaşama Etkileri Fayda Maliyet Ekseninde Bir Bakış. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi , 78.

GİGM (www.goc.gov.tr) ve TUİK (www.gov.tr. (Erişim Tarihi 11.06.2020)

Göç İdaresi Arşivi ve Raporu, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki Suriyeli sayısı 16 Mayıs 2019, https://multeciler.org.tr/ (Erişim Tarihi:13.06.2019)

Göç İdaresi Arşivi ve Raporu, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki Suriyeli sayısı gigm http:// www.goc.gov.tr (Erişim Tarihi:11.06.2020)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü GİGM (2017), Göç Tarihi,http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, (Erişim Tarihi:15.07.2017)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). İstatistikler, http://www.goc.gov.tr/ Geçici koruma altında bulunan suriyeliler(Erişim Tarihi: 19.07.2017)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 06.03.2018)

Gökburun, İ. (2019), "Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği", Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, S.2(3), ss.564-582.

Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş (Mayıs 2018). Erişim adresi: https://www.bbc.com/tukce/haberler-dunya-43414137. (Erişim Tarihi: 11.06.2019)

Hodali, D., Astrid, P. (2018), Mültecilere Hangi Ülke Ne Kadar Yardım yapıyor? https://www.dw.com/tr/ 44303475, (09-11.04.2019).

http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/suriyeli-kiraci-oldurdu (Erişim Tarihi: 12.08.2014)

http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kahramanmarasta-suriyelileri-istemiyoruz-yuruyusunde-olaylar çıktı(Erişim Tarihi: 14.07.2014)

http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-2011den-bu-yana-2-1-milyon-suriyeli-multeciye-8-milyar-dolar-harcadi-40007235 (Erişim Tarihi: 29.10.2015)

https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/suriyelilerin-minimum-yuzde-80i-burada-kalacak-1712674 (Erişim Tarihi: 06.01.2020)

https://www.hurriyet.com.tr/egitim/suriyeliye-zorunlu-turkce-egitim-40568029(Erişim Tarihi: 03.09.2017)

https://www.unhcr.org/tr/22075-dunya-capinda-yerinden-edilmis-kisi-sayisi-70-milyonu-gecerken-bm-multeciler-yuksek-komiseri-duruma-mudahale-icin-daha-guclu-bir-dayanisma-cagrisinda-bulunuyor.html (Erişim Tarihi: 19.06.2019)

https://www.yenisafak.com/gundem/turkiyenin-gurur-tablosu-2937812(Erişim Tarih:18.12. 2017)

Hukuksal Açıdan Mülteci Kavramı (Mayıs 2016). Erişim adresi:http://iskanunu.com/sizin-sorduklariniz/hukuksal-acidan-multeci-kavrami. (Erişim Tarihi: 15.06.2019)

Ilgar, M. Z., Ilgar, S. C. (2015). Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları-vatansız vatandaş olmak. K. Canatan ve diğerleri (Ed.). Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, 159-178.

Jobcenter, (2014). Ein Leitfaden zur Arbeitsmarktzugang und Förderung Flüchtlinge. Berlin: BAMF.

Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. İlköğretim Online, 16(4). 1768-1776

Kap, D. (2014). "Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları", Akademik Perspektif – Aralık 2014.

Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfada Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 997-1016.

Kaya, İ., Yılmaz, E.E. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, Rapor, SETA Yayınları, Yayın No:5.

Kocadaş, B.(2018) "Suriyeli Sığınmacılar ve Çalışma Hayatı: Sorunlar, Tespitler ve Öneriler", Sosyolojik Düşün Dergisi, cilt 3, sayı 1-2.

Koyuncu, A. (2014). Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler, Konya: Çizgi Yayınları.

Kutlu, Ö, Bayrakcı, E, Göksoy S, Berfin ve Çelik, Emine (2020), "*Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesine İlişkin Toplumsal Kanaatler: Konya Örneği*",Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi (Ed. Vedat Yılmaz, Yıldız Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, ss.109-135.

Markreath, H., Sağnıç Ş.G. (2017). Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler. Çeviri: Seda ÖZDEMİR, Yurttaşlık Derneği, Birinci Baskı, Mayıs, ANKARA.

MEB. (2013b). Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma, E-SOSDER, 14(52), 100-114.

Muhasebe Türk Muhasebe Portali, http://www.muhasebeturkorg. 51309- çalışma izinlerinde yeni dönem.

Mülga İltica ve Sığınma Yönetmeliği, 1994, Md.3http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf.

Mülteci kaynak yasası.01.01.2018

Mülteciler Derneği (2019), "Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Haziran 2019", Mülteciler Derneği Kurumsal Web Sayfası, (13.06.2019), https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-haziran-2019/ (Erişim Tarihi: 13.06.2019).

Odman, M. T. (1995). Mülteci Hukuku, Ankara; AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

Oğuz,F., Göksal,K., Oğuz,S., Şahin, M., (2020) Kayıtlı İstihdama Geçiş Programı Birinci Faz Etki Analizi, Çalışması Uluslararası Çalışma Örgütü – Ankara, 2020

Orhan, O. (2014), Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu, Ortadoğu Araştırma Merkezi (ORSAM) Yayınları, Ankara.

Orhan, O., Gündoğar S.Ş. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM Yayını, Rapor No: 195, Ocak, Ankara.

Orsam - Ortadoğu Araştırma Merkezi (2016), "*Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar Ve Zorluklar*", Suriye'deki Sığınmacıların Sorunları Ve Türkiye'ye Etkileri Toplantı Değerlendirmesi, Orsam Yayınları, Ankara.

Orsam. (2015). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu. Ankara: ORSAM.

Öner, S.G.I. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası, Ortadoğu Analiz Dergisi, cilt 6, sayı 61, s. 44.

Özcan, M. (2017), "AB Türkiye ilişkileri ve Suriye Krizi", İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ankara

Özcan, T. (2016). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Sorunları ve Bir Çözüm Modeli, (Erişim Tarihi: 11.07.2017)

Özkarslı, F. (2014). Suriye'den Türkiye'ye göç ve suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.

Özpınar, E., Çilingir, Y.S., Düşündere, A. T. (2016), "Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum", http://www.tepav.org.tr. (Erişim tarihi: 18.04.2019)

Öztürk, N. Ö. (2017). Geçici korumanın uluslararası koruma rejimine uyumu üzerine bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 66*(1), 201-264.

Papademetrıou, Demetrios G. (1997), "*Migration*", Foreign Policy, S.109, ss.15-31.

Sezik, M. (2020), "Göçün Olumsuz Etkilerini Azaltmada Kamu Yönetimi: Malatya Örneği", Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi (Ed. Vedat Yılmaz, Yıldız Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, ss.203-218.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Afet Raporu, http://www.afad.gov.tr/Suriye. (Erişim Tarihi: 18.04.2019)

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Afet Raporu:Suriye,https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay (05.01.2015)

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı,Afet Raporu, http://www.afad.gov.tr/Suriye. (Erişim Tarihi 18.04.2019)

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, göç-politikaları (28.12.2014)

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu ve Yeni Göç Sistemi, (05.01.2015)

TBMM 2018 "Göç ve Uyum Raporu", İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, 26 Dönem 3.Yasama Yılı Mart 2018

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu (2012), "*Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu*", **E-Rapor** (24. Dönem2.YasamaYılı),https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2021.

TBMM, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, Uluslararası Temel İnsan Hakları Belgeleri, 179, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf (Erişim Tarihi: 05.01.2015)

Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü/Suriyeye İnsani Yardım Operasyonuhttps://www.kızılay.org.tr/ (Erişim Tarihi: 30.06.2020)

Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü/Suriyeye İnsani Yardım Operasyonuhttps://www.kızılay.org.tr/ (Erişim Tarihi: 29.07.2020)

Türk Vatandaşlık Kanunu, Kanun Numarası: 5901, Kabul Tarihi: 29.5.2009, RG 12.6.2009/27256

Türkiye'deki Suriyeli Sayısı (Haziran 2020). Erişim adresi: https://www.multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayısı. (Erişim Tarihi: 18.06.2020)

Türkiye'deki Suriyeli Sayısı (Mayıs 2019). Erişim adresi: https://www.mülteciler.org/turkiyedeki-suriyeli-sayısı-mayıs-2019. (Erişim Tarihi 11.06.2019)

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, 64 http://goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf (Erişim Tarihi :28.12.2014)

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Kavramlar, http://multecihaklari.org.tr/kavramlar/ (Erişim Tarihi:28.12.2014)

UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği 2017)

UNHCR,(2017).SyriaRegionalRefugeeResponse http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional. (Erişim Tarihi:11.07.2017)

Ülger, İ.K. (1995), "Baas Partisi İdeolojisi", Avrasya Dosyası Dergisi, S.2(3), ss.105-115.

Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Kabul Tarihi: 14.09.1994.

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 30, 2015, s.273-274.

Yıldız, Z. (2018), "AB-Türkiye Mülteci Anlaşması: AB Fonları Nereye ve NasılHarcanıyor?", https://tr.euronews.com/2018/03/26/ab-turkiye-multeci-anlasmasi-abfonlari-nereye-ve-nasil-harcaniyor-, (13.04.2019)

Yılmaz, V., Çelik E., Mecek, M. (2020), "Suriyeli Göçmenlerin Kentlere Etkilerinin Torbalı Özelinde Değerlendirilmesi", Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi (Ed. Vedat Yılmaz, Yıldız Atmaca), Ekin Yayınları, Bursa, ss.285-312.

Yonca, A.V (2014). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi,

Yücebaş, M. (2015), Gaziantep Yerel Basınında Suriye'li İmgesi, Birikim,311, 38-48